

IZAZOVI ONLINE NASTAVE: LIKOVNA KULTURA U VIRTUALNOJ UČIONICI

Kurtov, Marta

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:161837>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET SPLIT
UČITELJSKI STUDIJ

MARTA KURTOV

**IZAZOVI ONLINE NASTAVE; LIKOVNA KULTURA U
VIRTUALNOJ UČIONICI**

DIPLOMSKI RAD

SPLIT, 2023.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET SPLIT
UČITELJSKI STUDIJ

Odsjek: Učiteljski studij

MARTA KURTOV
**IZAZOVI ONLINE NASTAVE; LIKOVNA KULTURA U
VIRTUALNOJ UČIONICI**
DIPLOMSKI RAD

STUDENTICA:

Marta Kurtov

MENTORICA:

izv. prof. dr. sc. Marija Brajčić

SPLIT, 2023

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je _____

(vrsta rada)

isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Student/ica:

U Splitu, _____

(potpis)

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. NASTAVA LIKOVNE KULTURE	3
2.1. Kurikulum za predmet Likovna kultura	4
2.2. Važnost razvoja likovnosti u djece	5
3. POČECI I RAZVOJ NASTAVE NA DALJINU.....	7
3.1.1. Alati upotrebljavani u online nastavi	9
3.1.2. Kreativnost u online okruženju	11
3.1.3. Kreativnost u online nastavi Likovne kulture	12
3.2. Modeli i preporuke za rad u uvjetima povezanim s bolesti COVID-19	14
4. UČITELJEVA ULOGA U NASTAVI	16
4.1. Učiteljeva uloga u nastavi na daljinu.....	17
4.2. Učenici u nastavi na daljinu.....	18
4.3. Planiranje nastave na daljinu	20
4.4. Prednosti i nedostaci nastave na daljinu	22
5. METODOLOGIJA.....	23
5.1. Cilj i predmet istraživanja.....	23
5.2. Hipoteze istraživanja	23
5.3. Uzorak ispitanika	23
5.4. Instrumenti.....	24
5.5. Način prikupljanja podataka.....	24
6. REZULTATI I RASPRAVA	25
6.1. Korelacija dobi ispitanika s odgovorima na tvrdnje	29
6.2. Usporedba s obzirom na tvrdnju <i>nastava Likovne kulture vrlo je važan predmet i trudim se da kod učenika potaknem zanimanje i kreativnost</i>	35
6.3. Usporedba s obzirom na tvrdnju <i>prilagodio/la (spustio/la) sam kriterije ocjenjivanja u online nastavi</i>	37
7. ZAKLJUČAK	44

8. LITERATURA.....	45
SAŽETAK.....	47
ABSTRACT.....	48
POPIS TABLICA.....	49
PRILOZI.....	50

1. UVOD

U današnjem digitalnom dobu, tehnološki napredak promijenio je način na koji se obrazovanje pruža i doživljava. Pojavom pandemije koronavirusa online nastava postala je potrebna i neophodna za održavanje nastave, pružajući učenicima i nastavnicima mogućnost da se povežu i sudjeluju u nastavi bez potrebe za fizičkom prisutnošću u učionici. Ovaj prijelaz na online nastavu nije zaobišao ni nastavni predmet likovne kulture, koji se tradicionalno izučavao kroz interakciju s materijalima i rad u učionici. U tom kontekstu, postavlja se pitanje kako je likovna kultura prilagođena online okruženju i koji su izazovi s kojima se suočavaju nastavnici i učenici u nastojanju da održe kvalitetu nastave.

Likovna kultura je multidisciplinarni predmet koji obuhvaća različite aspekte umjetnosti, vizualne percepcije i kreativnosti. Kroz likovnu kulturu, učenici imaju priliku razvijati svoje vizualne vještine, kritičko razmišljanje i izražavanje, a istovremeno stječu uvid u kulturno nasljeđe i umjetničku tradiciju. No, kako se sve više škola okreće online nastavi, likovna kultura se suočava s izazovima prilagodbe na novi format nastave. Prelazak likovne kulture na online nastavu donosi brojne promjene i poteškoće. Nastavnici se suočavaju s izazovom kako prenijeti praktične vještine i iskustvo koje se tradicionalno stjecalo kroz rad s materijalima, uključujući slikanje, crtanje, modeliranje i druge aktivnosti. Osim toga, interakcija između učenika i nastavnika postaje drugačija u online okruženju, jer se gubi fizička prisutnost i neposredna komunikacija. Ova promjena može utjecati na motivaciju učenika, njihovu sposobnost suradnje i razmjenu ideja. Također, tehnički zahtjevi za online nastavu likovne kulture mogu biti izazovni, uključujući potrebnu opremu, softver i stabilnu internetsku vezu.

Ovaj diplomski rad ima za cilj istaknuti specifičnosti koje se javljaju pri prelasku na online oblik nastave. Bavit će se nastavnim predmetom Likovna kultura u online nastavi te iskustvima učiteljica i učitelja koji su radili za vrijeme pandemije koronavirusa. U početku ćemo se pobliže upoznati s predmetom Likovna kultura te ćemo navesti važnost razvoja likovnosti u djece. Zatim ćemo se vratiti u prošlost kako bismo saznali kako je uopće započelo poučavanje i učenje na daljinu. Upoznat ćemo se s modernim alatima kojima smo se služili za vrijeme online nastave u vrijeme pandemije koronavirusa te ćemo reći i nešto o kreativnosti u online okruženju i online nastavi Likovne kulture. Spomenuti ćemo modele i preporuke koji su došli na snagu u vrijeme pandemije. Dotaknut ćemo se učiteljeve uloge u nastavi uživo, kao i u online nastavi te učeničke uloge u online okruženju. Preko planiranja nastave na daljinu dolazimo do prednosti i

nedostataka s kojima smo se suočili u online nastavi. Navest ćemo neke probleme s kojima su se učitelji i učiteljice suočili, ali i prednosti zbog kojih je rad na daljinu bio izuzetno vrijedno iskustvo koje će promijeniti način na koji učimo i poučavamo. Uz to ćemo se kroz anketu provedenu na učiteljima i učiteljicama koji su radili u online obliku nastave upoznati s njihovim iskustvima i mišljenjima o tom obliku nastave Likovne kulture. Rad je potkrijepljen literaturom autora koji su se bavili sličnim temama te će biti spominjani u radu.

2. NASTAVA LIKOVNE KULTURE

Nastavni predmet Likovna kultura sastavni je dio osnovnoškolskog obrazovanja. Zašto je likovna kultura, a samim tim i razvoj likovnosti u djece važan govori nam činjenica da se čovjekov mozak sastoji od dvije polutke, lijeve i desne. Lijevom polovicom mozga mislimo verbalno, a desnom u slikama. Sposobnost učenja i spoznavanja najviše dolazi do izražaja kada upotrebljavamo obje polovice mozga, odnosno ako učimo upotrebljavajući i ostala osjetila osim sluha (Brajčić et al. 2012). Ne kaže se uzalud da slika govori tisuću riječi. Prema tom principu trebali bi se bazirati i ostali predmeti, ali u nastavi likovne kulture to je najizraženije. Osnovna škola je odgojno-obrazovna ustanova i s tim ciljem su organizirani i nastavni predmeti, uključujući Likovnu kulturu. Uloga nastave Likovne kulture u osnovnoj školi nije isključivo zabava i razbibriga kao što je dosadašnja praksa bila, to je cjelovit predmet sa svojim odgojnim i obrazovnim ciljevima koji uključuju specifično likovno i estetsko obrazovanje te oblikovanje djeteta kao potpune ličnosti. Nastava Likovne kulture „omogućava djetetu aktivno izražavanje, oslobađanje psihičke napetosti, razvijanje sposobnosti opažanja, predstavljanja, ustrajnosti, samosvijesti, razvijanje radne discipline te sudjelovanje u kolektivnom radu“ (Zečević, 2020). Ciljevi koji se žele postići nastavom Likovne kulture su oformiti djetetovu ličnost, razviti samostalno i kritičko mišljenje, samopouzdanje koje proizlazi iz samostalnosti, samopoštovanje, oslobađanje osjećaja ovisnosti o drugima, a istovremeno stvoriti povoljne uvjete za ravnopravnost s drugima. U nižim razredima osnovne škole fokus se stavlja na odgoj i razvoj osjetljivosti na umjetnost i estetiku, a manje se pridaje važnosti pravom umjetničkom obrazovanju. Naravno to ne znači da se potpuno isključuje likovno obrazovanje. „Produktivna, praktična učenička aktivnost i njihovo stvaralačko izražavanje i mišljenje primarni je cilj i zadatak likovne kulture, ali treba imati u vidu da je neophodno povezivati i istovremeno razvijati perceptivne i receptivne likovne sposobnosti, kao i stjecanje osnovnih znanja iz likovne umjetnosti“ (Zečević, 2020). Usvajanjem osnovnih znanja zadovoljava se obrazovni dio, dok se poticanjem na stvaranje, kreativnost i kritičko mišljenje zadovoljava odgojni dio istovremeno razvijajući samopouzdanje i smanjujući strah od pogreške.

Nastavni predmet Likovna kultura ima širi kontekst od samog izražavanja kroz likovne aktivnosti. Učenici također istražuju i razumiju različite aspekte vizualne kulture u njihovom okruženju, uključujući arhitekturu, dizajn, modu, reklame i medijske slike. Kroz ovaj nastavni predmet, učenici stječu vizualnu osjetljivost i razvijaju sposobnost tumačenja vizualnih poruka koje ih okružuju. Također, doprinosi razumijevanju i uvažavanju različitih kultura i perspektiva te potiče učenike na samorefleksiju i izražavanje vlastitog identiteta kroz likovne radove.

Prema Brajčić i sur. (2012) nastava Likovne kulture kao i sva područja ima svoje nastavne metode. Metoda usmenog izlaganja koristi se kada učitelj želi upoznati učenike s novim informacijama, kada objašnjava određeni sadržaj ili kada sistematizira znanje. Metoda razgovora potiče učenike na razmišljanje i zanimanje za određeni sadržaj, onemogućuje njihovu pasivnost jer razgovor je dvosmjerna komunikacija i potiče učenika da aktivno sudjeluje u njemu. Vođen razgovor ima određeni cilj, a to je da dovede učenike do zajedničkih zaključaka. Metoda demonstracije vrlo je važna metoda u nastavi Likovne kulture. U demonstraciju spada prikazivanje reprodukcija različitih djela i prikazivanje originala. Također učitelj može prikazati fotografije umjetničkih djela, fotografije mogu biti snimljene i za vrijeme posjeta nekoj galeriji ili izložbi. Neki metodičari smatraju da ni jedan nastavni sat ne smije proći bez prikaza barem jedne reprodukcije umjetničkog djela. Kod prikazivanja reprodukcije moramo voditi računa i o dobi učenika te njihovom psihofizičkom razvoju (Brajčić et al, 2012). Reprodukije koje se rade najčešće su dvodimenzionalne, a mogu biti i trodimenzionalne. The British Museum, svjetski poznata kulturna ustanova je od 2014. godine vlasnica računala na stranici Sketchfab¹ gdje su do sada objavili 271 3D skenirani model njihovog inventara, ta stranica korisniku nudi besplatno gledanje i rotiranje njihovog skeniranog inventara u 360 stupnjeva horizontalno i vertikalno, također nudi korisniku mogućnost da besplatno preuzme ponuđeni model i otvori ga u 3D programu te ga uključi u svoje projekte, analizira ga, rastavlja, reteksturira i tako dalje.

2.1. Kurikulum za predmet Likovna kultura

Kurikulum za nastavni predmet Likovna kultura za osnovne i srednje škole uveden je u odgojno-obrazovni sustav RH 2019. godine (KZNPLK, 2019). Cilj Likovne kulture je „oblikovati osobni i društveni identitet učenika; oplemeniti i obogatiti sliku o sebi i o svijetu u kojemu žive; razviti sposobnost kreativnog mišljenja i djelovanja; usvojiti likovnu i vizualnu pismenost (razumijevanje umjetničkih strategija i koncepata, razumijevanje složene vizualne okoline i njeno kritičko prosuđivanje, vrednovanje i aktivno oblikovanje) te praktičnu primjenu tehnika, alata i medija“ (KZNPLK, 2019). Nastavni predmet Likovna kultura upoznaje učenike s umjetnošću, likovnošću i kreativnim čovjekovim ostvarenjima istovremeno potičući u njih samih njihovu kreativnost i likovnost. Učenici se upoznaju s različitim vrstama umjetnosti (slikarstvo, kiparstvo, arhitektura, film, strip i tako dalje) te s raznim oblicima vizualne komunikacije. Ovaj nastavni predmet od učenika zahtjeva stvaralaštvo i kreativnost, daje mu slobodu samostalnog nalaženja rješenja za određeni problem ili zadatak, njeguje se i potiče

¹ <https://sketchfab.com/britishmuseum>

individualnost u tom procesu i potiče potrebu za izražavanjem. Važan dio tog procesa je i razvijanje određenih kulturnih navika u učenika odlascima u muzeje, galerije i na izložbe te naobrazbom o posjećenom sadržaju. Time se učenika približava kulturnim događanjima i potiče ga se da i samostalno nastavi obilaziti slična mjesta i događaje.

2.2. Važnost razvoja likovnosti u djece

Umjetnost i stvaralaštvo oduvijek su bili dio čovjekovog djelovanja, datiraju iz doba kada je primitivni čovjek živio u špiljama i živio od lova i sakupljanja. Umjetnost je osim estetskog imala i još uvijek ima i mnoga druga značenja i motive za čovjeka, a neka od njih su religijska, magijska, osobna, psihološka, praktična, politička i tako dalje. U kojem god kontekstu da gledamo umjetnost je oduvijek imala velik i pozitivan utjecaj na čovjeka (Šarančić, 2013.). Kao što je već spomenuto slika vrijedi više od tisuću riječi i to isto vrijedi i u obrazovanju. Kako bismo postigli optimalan razvoj kod djece/učenika potrebno je uključiti sva osjetila, između ostalog i vizualne umjetnosti. Vizualnost i estetika nisu ograničeni samo na nastavni predmet Likovna kultura, njih je moguće integrirati u svaki nastavni predmet, na primjer u matematiku koja sadrži koncepte koji se javljaju i u likovnom (crte, oblici, ravnoteža, odnosi veličina, mjerenja, simetrija, linearna perspektiva, prostorni odnosi) (Šarančić, 2013.). Povezivanjem sadržaja različitih nastavnih predmeta mi kod učenika otvaramo 'vidno polje', otvaramo put kreativnosti i razmišljanju izvan okvira. Isti taj cilj ima i nastava Likovne kulture, a šire i „umjetnost u općem obrazovanju koje je prirodni okvir u školskom kurikulumu koji nema unaprijed određene odgovore i koji omogućuje percepciju iz različitih perspektiva“ (Zečević, 2020). Drugim riječima umjetnost kod učenika pobuđuje onu vrstu kreativnosti koja nema okvira ni zadataka, koja se kreće slobodno i slijedi svoj prirodan tok. Grgurić i Jakubin (1996) navode kako se dugi niz godina smatralo da samo određeni pojedinci posjeduju posebne talente i kreativni su, no istraživanjima se potvrđuje upravo suprotno, da svaki pojedinac ima potencijal za kreativnost te da se ona očituje na različite načine i u različitim područjima ljudskog djelovanja.

Mnoga istraživanja potvrđuju činjenicu da je poticanje i razvoj kreativnosti u djece izuzetno važno i da ima veliki pozitivan utjecaj na razvoj. Omogućavanje atmosfere i vremena za kreativnost i stvaralaštvo kod učenika istovremeno budi i želju i interes za školu i učenje jer im dopušta da budu svoji, da maštaju i provode svoje ideje u djela. Flow ili očaravajuća obuzetost stanje je u koje čovjek zapadne kada se intenzivno bavi nekim projektom koji ga zanima, kojega je slobodan oblikovati onako kako on hoće i za koji ima jasan cilj i plan provedbe. Drugim riječima flow je zanesenost zadatkom do te mjere da se gubi osjećaj za vrijeme, okruženje i

eventualne opasnosti ili koristi (Csikszentmihalyi, 2006). Taj osjećaj daje čovjeku samopouzdanje i slobodu, razvija u njemu kreativnost i zanimanje za daljnji rad i napredovanje.

Provedeno je jedno opširno istraživanje u SAD-u na srednjoškolcima koje je pokazalo da su učenici koji su bili uključeni u umjetničke programe postigli bolje rezultate na testu verbalnih i matematičkih znanja (Ruppert, 2006 prema Šarančić, 2013.). Drugo longitudinalno istraživanje imalo je za cilj ispitati hoće li se usklađivanjem kurikuluma matematike i prirodoslovlja s kurikulumom likovne kulture poboljšati učenička postignuća i učenje. Integrirali su likovnu kulturu s ostalim predmetima, obogatili nastavu vizualnim i umjetničkim materijalima i sadržajima, kreirali pregršt aktivnosti s umjetničkim i vizualnim sadržajem koje će se upotrijebiti u nastavi. Rezultat je poboljšanje od 60% do 90% u učeničkim postignućima u područjima matematike, prirodoslovlja i umjetnosti (Hanson 2002 prema Šarančić, 2013.)

3. POČECI I RAZVOJ NASTAVE NA DALJINU

Nastava na daljinu obuhvaća svaku vrstu nastave koja se ne odvija u učionici iz prve ruke i u kojoj učitelj i učenik kontaktiraju posredstvom neke vrste komunikacije na daljinu. Online nastava, odnosno nastava putem interneta podvrsta je nastave na daljinu koja se počela upotrebljavati pojavom interneta. Učenje na daljinu prvi se put pojavljuje u 18. stoljeću kada Caleb Philips objavljuje oglas u kojem nudi poduku iz stenografije i to dopisivanjem. Tako je započelo dopisno obrazovanje gdje onaj koji podučava šalje materijale i lekcije, a onaj koji uči natrag vraća riješene zadatke i zadaće. (Huzjak, 2010.) (Pongrac, 1985.) Takvo obrazovanje zasigurno je bilo sporije i tromije zbog vremenske udaljenosti između međusobnih odgovora. Pojavom televizije i radija razmjena informacija postaje brža, učenje na daljinu lakše i pristupačnije. Zatim se javljaju računala koja su u vrijeme Drugog svjetskog rata bila vojna tajna i upotrebljavala su se u svrhu ratovanja. Završetkom rata računala su predstavljena javnosti i uskoro ulaze u naše domove i postaju važan dio opreme za komunikaciju i razmjenu informacija. Nastava na daljinu u Hrvatskoj se prvi put javlja 1991. za vrijeme Domovinskog rata i zvala se *Ratna TV škola*. Emisija se emitirala u sklopu *Obrazovnog programa* HTV-a i emitirala se od studenoga 1991. do lipnja 1992. Uz *Ratnu TV školu* emitirala se i radioemisija *Ratna radioškola* koja se puštala od listopada 1991. do rujna 1992. Emitirala se dva puta dnevno, ujutro za učenike viših razreda, a popodne se emitirala *Mala škola* za učenike nižih razreda. Podatci govore da je *Ratna TV škola* praćena u školama, ali i kod kuće te u prihvatilištima prognanika. Postojala je mogućnost javljanja telefonom, a na pitanja roditelja, nastavnika i učenika odgovarali su urednici i voditelji programa (Hrvatska radiotelevizija).

Internet je napravio veliki skok u razvoju obrazovanja na daljinu. Omogućio je jako brzu razmjenu informacija, učinio veliki dio svjetske literature i znanja dostupnim svakome tko ima računalo i pristup internetu. Napokon dolazimo i do mobitela koji su u današnje vrijeme zapravo mala džepna računala putem kojih su nam dostupna sva znanja svijeta i mogućnost izuzetno brze razmjene informacija. Prema vrstama tehnologija kojima se služimo u nastavi na daljinu dijelimo i vrste nastave na daljinu:

- dopisni model (temelji se na tiskanim riječima)
- audio model (radio)
- televizijski model (televizija, videokonferencijski sustav)
- multimedijски model temeljen na informatičkoj tehnologiji (interaktivni video)

- online model (online nastava, online predavanje)

- model koji se temelji na mobilnoj tehnologiji (mobiteli, tableti, laptopi) (Burns, 2011)

Nastavu na daljinu, odnosno komunikaciju unutar nje dijelimo na sinkronu i asinkronu. Sinkrona nastava događa se u stvarnom vremenu, učitelj i učenik su online istovremeno komuniciraju i razmjenjuju informacije (npr. Teams, Zoom, Meet), dok se asinkrona nastava događa u različitom vremenu, na primjer učitelj pošalje zadatak, a učenik mu pošalje rješenje za nekoliko sati (online učionica). U praksi se najčešće upotrebljava kombinirani oblik (sinkrona i asinkrona nastava), a to omogućavaju razne već navedene aplikacije. (Modeli i preporuke za rad u uvjetima povezanim s COVID-19, 2020)

Kad se pojavila pandemija covida-19 mi smo bili vrlo dobro opremljeni alatima za izuzetno kvalitetnu nastavu na daljinu. Jedino je preostalo dobro se organizirati i prijeći na takav oblik nastave. Problemi koji se javljaju u online nastavi, odnosno nastavi na daljinu su neosposobljenost stručnog osoblja za takvu vrstu poučavanja i nedovoljno znanje o tome kako bi takva nastava trebala izgledati. Postoji još jedno uvjerenje da se online oblik nastave može ostvariti jedino „prijenosom obrazovnog gradiva na internetsku mrežu, pri čemu se zaboravlja, da se sve prednosti online nastave mogu postići samo sa integriranim pristupom, što znači da moramo uzeti u obzir pedagoške polazne točke i primjernu organizacijsku, financijsku i kadrovsku shemu“ (Ozmec, 2022). Kako bi nastava na daljinu bila kvalitetna i učinkovita potrebno je paziti na pripremljenost:

- tehnološka pripremljenost (opremljenost kuće napravama i informacijsko-komunikacijskim tehnologijama, internet vezom)

- sadržajna pripremljenost (dostupnost sadržaja za učenje koji su usklađeni s planom i programom i lak pristup istima)

- pedagoška pripremljenost za podršku učenju kod kuće (osposobljenost učitelja i nastavnika za obrazovanje na daljinu te dostupna eventualna pomoć roditelja ili skrbnika u samostalnom učenju)

- pripremljenost za praćenje i evaluaciju (mogućnost praćenja učenikovog rada te mogućnost pristupa njegovom radu, ocjenjivanje i odgovaranje na učenički rad i aktivnost) (UNESCO, 2020)

3.1.1. Alati upotrebljavani u online nastavi

Alati kojima su se učitelji i nastavnici koristili razlikuju se i u empirijskom dijelu ćemo navesti u kojoj mjeri su se koji alati upotrebljavali. U alatima koje su učitelji samostalno birali i upotrebljavali nalazi se doista mnogo vrsta alata, među kojima su neki svakodnevni kao što su Viber, WhatsApp, e-mail, razne razredne web stranice i tako dalje. ipak većina se koristila alatima koji su namijenjeni upravo online nastavi. Oni najvažniji koji su imali širok utjecaj na online učenje (konkretno u pandemiji covid-19) su Loomen, MS Teams, Google Classroom, Yammer, te videokonferencijski alati Google Meet i Zoom. CARNET (2020) je sastavio kratki vodič kroz svaki od alata pa ćemo ih razmotriti. Svaki od njih ima mnoštvo prednosti, ali i očekivane nedostatke. Objasniti ćemo svaki pojedini alat te navesti njegove prednosti i mane.

Loomen je „CARNET-ov sustav za upravljanje učenjem na daljinu baziran na sustavu Moodle“ (CARNET, 2020:1). Loomen nudi mogućnosti prezentacije sadržaja i aktivnosti, komunikaciju i suradnju između učenika i učitelja i među učenicima, kreiranje sadržaja, vrednovanje i praćenje aktivnosti učenika. Postoji i mogućnost vršnjačkog vrednovanja u alatu Radionica. Alati Lekcija, Blog, Knjiga i Wiki omogućavaju kreiranje sadržaja za nastavu, a uz pomoć H5P može se izraditi interaktivni sadržaj.

MS Teams je komunikacijski alat u sklopu Office 365 alata. Njegova prva namjena je chat, audio i video poziv, pojedinačne i grupne, on nudi mnogo više mogućnosti kao što su komunikacija s učenicima, kreiranje i postavljanje zadataka i sadržaja, nudi povezivanje na OneDrive, a s tim prijenos i pohranu podataka u oblak, korisnici mogu međusobno komunicirati i dijeliti sadržaj. Još jedna mogućnost je zadavanje zadaća i kvizova putem Microsoft Formsa, a uz to omogućuje i vrednovanje znanja.

Google Classroom je alat koji je jednostavan za korištenje, omogućava kreiranje učionica, samostalno upisivanje učenika, izradu individualnih, grupnih ili objava za sve učenike, postavljanje i rad na datotekama putem Google dokumenata, integraciju s YouTubeom. Vrednovanje se odvija vrednovanjem postavljenih zadaća, kvizova, pitanja ili prijenosa datoteke. Također u jednom razredu moguće je imati više nastavnika te podijeliti nastavne i tematske cjeline prema potrebi.

Yammer je društvena mreža koja je kao i MS Teams dio paketa Office 365. Yammer je nastao kao poslovna društvena mreža, ali je svoju primjenu našao i u obrazovanju zahvaljujući mogućnostima kao što su kreiranje grupa, postavljanje sadržaja kojima mogu pristupiti i korisnici koji nisu članovi grupa. Mogu se kreirati grupe kao virtualni razredi čiji će sadržaj

onima koji nisu u grupi biti nedostupan. Korisnici mogu međusobno komunicirati razmjenom poruka, mogu dijeliti svoja postignuća i pratiti nove objave u grupama koje prate. (CARNET; 2020)

Tablica 1. Prednosti i nedostaci alata za nastavu na daljinu

	Prednosti	Nedostaci
Loomen	Dobra organizacija nastave, mogućnost detaljnog praćenja aktivnosti učenika, alati za izradu testova i zadaća, obavijesti o predaji zadaća, alati za izradu anketa, integracija s Dropboxom i OneDriveom, nastavnici od ranije upoznati s Loomenom	Nepreglednost, slabije snalaženje dijela učenika, pogodniji za starije učenike i višu razinu obrazovanja, ograničene veličine datoteka za uvoz
MS Teams	Jednostavno korištenje, brzo privikavanje, dobra organizacija nastave i formiranje učionica, jednostavno povezivanje s OneDriveom	Kompliciran rad za neke korisnike
Google Classroom	Jednostavan za korištenje, pregledan, jednostavno kreiranje učionica i postavljanje materijala i zadavanje zadaća, jednostavno povezivanje s Google dokumentima, mogućnost komunikacije kroz Google servise	Nemogućnost praćenja aktivnosti učenika
Yammer	Odličan sustav za komunikaciju, sličnost sa	Otežano pronalaženje grupa, nepreglednost i otežano

	ostalim društvenim mrežama, pristup grupama otvoren ili zatvoren.	snalaženje svih sudionika, otežano strukturiranje datoteka, nepreglednost kod velike količine podataka i poruka, otežano praćenje zadataka, nemogućnost kreiranja testova, nemogućnost videopoziva, poteškoće s porukama
--	---	--

Izvor: CARNET, 2020

Od videokonferencijskih alata razmotrit ćemo one koji su se najviše upotrebljavali, a to su Google Meet i Zoom. Među njima se nalazi i MS Teams, no o njemu smo već raspravili.

Videokonferencijski alati omogućavaju komunikaciju zvukom i slikom i daju dojam kao da razgovaramo uživo, omogućuju dijeljenje prezentacija i virtualnih ploča te su prigodni za sastanke i predavanja. Najveća njihova prednost je što su odlična nadopuna odvijanju nastave na daljinu, mogućnost da se učenici vide međusobno i s nastavnikom, odličan su alat u situacijama kad je potrebno nešto dodatno pojasniti te za usmeno ispitivanje i odvijaju se u realnom vremenu, komunikacija je sinkrona.

Neki od nedostataka koji ih prate su: slaba internetska veza (jako utječe na rad ovih aplikacija), ovisnost o dobroj opremljenosti uređajima i opremom svih korisnika, zahtjev za prostor bez zvučnog i vizualnog ometanja (to je vrlo problematično učenicima koji nemaju svoju sobu ili koji žive u kućanstvima s puno članova), nelagoda kod nekih korisnika te potreba da svi sudionici budu dostupni u isto vrijeme (CARNET, 2020).

3.1.2. Kreativnost u online okruženju

Kreativnost je karakteristika koja je često pripisivana nadarenim pojedincima, rijetkim sretnicima koji mijenjaju svijet oko sebe, i to uglavnom umjetnicima. No kreativnost je puno više od toga, kreativnost posjeduje svaki čovjek, netko u većoj, a netko u manjoj mjeri te se ona nalazi i primjenjuje u svim područjima ljudske djelatnosti, ne samo u umjetnosti. Karakteristike su kreativnog mišljenja i ponašanja propitivanje ustaljenih ideja i običaja, testiranje novih ideja, izmjenjivanje postojećih stvari i povezivanje onih koje su naizgled nespojive, zamišljanje onoga što bi moglo biti, kritičko osvrtnje na određene ideje, akcije i rezultate (Perić, 2013).

Razvoj kreativnosti u nastavi jedan je od najvažnijih zadataka u obrazovanju. Danas se kreativnost potiče i radi se na tome da svaki pojedinac razvije svoj kreativni potencijal. Učenje, mišljenje i rad nisu mogući bez kreativnosti, poticanje učenika na samostalno razmišljanje i stvaranje novih ideja i načina razvija u učenika samopouzdanje i samopoštovanje, a uz to potiče interes za daljnje istraživanje i razvijanje tog potencijala i tako učenici odrastaju u samopouzdanje i izgrađene ljude.

Kreativnost u nastavi potiče najprije učitelj koji je glavni odgovorni za atmosferu u razredu. Ako je učitelju primarni cilj kod učenika razviti kritičko mišljenje i kreativnost tada će on organizirati sat tako da učenici imaju prostora i mogućnosti izraziti svoju kreativnost. Djeca su po prirodi kreativna, ona stvaraju, proučavaju svijet, izvlače vlastite zaključke o svijetu te imaju potrebu izražavati se (npr. crtati, oblikovati plastelin, slagati lego kocke, osmišljavati igre i tako dalje). Dječji svijet karakterizira njegova bujna mašta koja je potaknuta čistom kreativnošću. Kada omogućimo djetetu (u školi učeniku) da iskoristi taj potencijal u nastavi mi razvijamo njegovu kreativnost. „Jedan od zadataka učitelja je prepoznati, podržati i potaknuti ugodnu atmosferu i omogućiti neometan proces učenikova maštanja i stvaranja. Uloga učitelja je odlučujuća u procesu obrazovanja“ (Zečević, 2020:81). Razvijati kreativnost kod učenika možemo na razne načine i u svim školskim predmetima. Promjenom učiteljske uloge od one kakva je u tradicionalnoj nastavi u onu koja je u suvremenoj nastavi (učitelj mentor, voditelj i podrška) mijenja se i način na koji učenik uči. Kada je učitelj u mentorskoj ulozi tada učenik stječe znanje kroz vlastito iskustvo i istraživanje, njegova samostalnost se razvija, a posljedično i kreativnost.

Online nastava ne poništava i ne isključuje kreativnost učenika, naprotiv zahtjeva od njega kreativnost jer je učenik sada puno samostalniji u svom obrazovanju, sam organizira svoje vrijeme i resurse koje je dobio.

3.1.3. Kreativnost u online nastavi Likovne kulture

Tehnologija ima sve veću ulogu i važnost u obrazovanju. Ona je medij preko kojega možemo doći do i odaslati mnoštvo informacija. Korisna je i učiteljima i učenicima, te je upravo zato „pojam tehnologije postao dio didaktičke literature zahvaljujući ulozi koju tehnologija ima u obrazovanju“ (Matijević i Topolovčan, 2017 prema Koroman, 2021). Već smo u ranijem poglavlju spomenuli razvoj tehnologije i nastave na daljinu kroz povijest te uporabu te tehnologije u nastavi na daljinu. No tehnologija ima veliku ulogu u obrazovanju koja postaje sve veća kako se tehnologija razvija. Treba imati na umu da tehnologija nije ta koja potiče

učenje ili da nova tehnologija kao što je računalo ima bolji učinak u obrazovanju negoli neki stariji oblik prijenosa informacija. Tehnologija je samo alat koji nam olakšava i pomaže oblikovati nastavni proces, ali na učiteljima je da iskoriste taj alat najbolje što mogu. Uvođenjem tehnologije u nastavu očekivano je da će ona dospjeti i u nastavu likovne kulture.

Online nastava odvija se posredno, uglavnom preko računala, mobitela, u obliku videopoziva putem nekog od videokonferencijskih alata ili u virtualnim učionicama. Materijali koje učitelji učenicima daju za rad uglavnom su u digitalnom obliku u obliku prezentacija, videolekcija i tako dalje. Učenicima je za rad dostupno mnoštvo informacija, literature, primjera i slika upravo zbog toga što se nastava odvija na računalu i povezani su sa internetom. U klasičnoj nastavi učenici na nastavi primaju one informacije koje im servira učitelj, ali u online nastavi mogu istovremeno slušati nastavu i pretraživati po internetu ako im je potrebno još informacija.

Provedeno je istraživanje (Nikolić, Vuk) kojemu je za cilj bilo ispitati sputava li medijska raznovrsnost kreativnost u učenika, jesu li učenici kreativniji kada nemaju pristup mnoštvu informacija ili ih to potiče na rad i povećava kreativnost. U istraživanju su sudjelovali učenici u dobi od 11 do 14 godina (5. – 8. razreda), te polaznici likovne radionice također u dobi od 11 do 14 godina. Učenici 6. razreda podijeljeni su u dvije grupe te im je objema dan zadatak na temu „dobro djelo“. U jednoj grupi zadatak je objašnjen uz pomoć prezentacija, mentalnih mapa, raznih likovnih primjera, a za izradu im je ponuđeno više tehnika na izbor te su se u izradi svojih radova mogli služiti internetom i ostalim medijima. Drugoj grupi zadatak je objašnjen samo usmeno i igrom asocijacija, a za rad im je dana podloga i tempere, te nisu imali pristup internetu ni ostalim medijima za vrijeme rada. Isti princip je primijenjen i u grupama učenika 7. razreda, ali na temu „ritmovi“. Polaznicima radionice (učenicima od 5. do 8. razreda) zadatak je bio izraditi scenografiju prema predlošku.

Rezultati istraživanja pokazuju da su oni učenici koji su imali pristup raznim informacijama i medijskim sadržajima te kojima je uz pomoć raznih alata objašnjen zadatak pokazali manju razinu kreativnosti u radu i u krajnjem rezultatu nego učenici koji nisu imali te uvjete. To ne iznenađuje s obzirom da će učenici, ako im se da mogućnost, uvijek ići 'linijom manjeg otpora', odnosno ako ne trebaju ulagati preveliki trud u izradu rada i ako ideje mogu uzeti iz drugih izvora oni će to i napraviti.

3.2. Modeli i preporuke za rad u uvjetima povezanim s bolesti COVID-19

Organizacija nastave u samom početku pandemije pala je na učitelje/ice i nastavnike/ice. Bilo je potrebno prijeći na nastavu na daljinu, ali se svatko mogao služiti alatima koji su im najviše odgovarali. Tako su mnogi učitelji organizirali nastavu putem platformi za virtualnu učionicu, a uz to su se služili i videokonferencijskim alatima, aplikacijama za razmjenu poruka, e-mailom i ostalim sredstvima koje su u tom trenutku našli prikladnima. Za učenike razredne nastave bila je organizirana i škola na televiziji prema kojoj su učitelji obrađivali sadržaje i zadavali zadatke svojim učenicima. Taj je model u teoriji funkcionirao, ali s obzirom da su često neki sadržaji na televiziji bili površno obrađeni, zadatci koje su učenici dobivali bili bi preteški i neshvatljivi pa su roditelji morali preuzeti ulogu učitelja. Opravdano, mnogi su se bunili protiv tog modela te su zahtijevali drugačiju organizaciju.

Kako je vrijeme prolazilo i iskustvo s pandemijom se povećavalo tako su i učitelji prilagođavali i poboljšavali svoj rad kako bi zadovoljili učenikove potrebe. Ministarstvo obrazovanja je u kolovozu 2020. objavilo dokument pod nazivom „Modeli i preporuke za rad u uvjetima povezanim s COVID-19“ za pedagošku godinu 2020./2021 u kojem su, između ostalog, date smjernice za planiranje i provedbu nastave, kako realne, tako i virtualne. (Marciuš Logožar, 2021.) U dokumentu se navodi da „treba težiti da svi učenici, u skladu sa svojim mogućnostima, postignu odgojno-obrazovne ishode u nastavnim sadržajima propisanim pojedinim predmetnim kurikulumima/nastavnim programima kako bi im se omogućio nesmetan vertikalni prijelaz u sljedeće obrazovne cikluse, nastavak školovanja te profesionalni i osobni razvoj“ (Modeli i preporuke za rad u uvjetima povezanim s COVID-19, 2020: 46). Također je naglašeno da je „potrebno odrediti skup temeljnih odgojno-obrazovnih ishoda/nastavnih sadržaja koje učenici trebaju ostvariti kako bi se učenicima omogućio nastavak školovanja te profesionalni i osobni razvoj“ (Modeli i preporuke za rad u uvjetima povezanim s COVID-19, 2020: 46). Na početku školske godine potrebno je utvrditi razinu usvojenosti očekivanih ishoda za prethodnu školsku godinu kako bi se daljnji rad mogao bazirati na tome. Nadalje, potrebno je voditi brigu o psihološkom stanju učenika za vrijeme nastave. Vrijeme pandemije je i vrijeme izoliranosti, odaljavanje od uobičajenog tijeka života, a prema tome i školovanja, druženja i socijalizacije te je potrebno voditi računa o svim sudionicima nastavnog procesa, a pogotovo o učenicima. Zato je potrebno osigurati pomoć i pripravnost nadležnih službi. Kad se radi o nastavi na daljinu potrebno je omogućiti svakom učeniku da ima pristup nastavnim sadržajima, internetskoj vezi i da ima odgovarajuća pomagala (tableti, računala, mobiteli) za praćenje online nastave. Online

nastava može se odvijati u već spomenuta dva oblika komunikacije: asinkroni i sinkroni. Sinkroni model omogućava rad više sudionika u isto vrijeme u aplikacijama kao što su Zoom i Meet, a asinkroni se odvija tako da svaka strana (učitelj i učenik) komunicira u svoje vrijeme te se to odvija na platformama kao što je online učionica.

Za najmlađe sudionike nastavnog procesa, odnosno za učenike od 1. do 4. razreda Ministarstvo je u suradnji s javnom televizijom osmislilo „Školu na Trećem“ preko koje su učenici pratili redovnu nastavu (Modeli i preporuke za rad u uvjetima povezanim s COVID-19, 2020). Uz to učitelji su se samostalno organizirali po platformama koje su im najviše odgovarale preko kojih su komunicirali sa svojim učenicima te su u suradnji s roditeljima pratili učenički rad.

Na učiteljima je bilo da iskoriste sve resurse što su im se nudili te da organiziraju nastavu koja će ostvariti sve odgojno-obrazovne ciljeve koji su propisani u kurikulumu, sadržajno sažetu nastavu koja obuhvaća ono što je važno, a da istovremeno oblikuju sve to tako da učenicima bude atraktivno i da u njima potakne intrinzičnu motivaciju za samostalno obavljanje zadataka i daljnje istraživanje.

4. UČITELJEVA ULOGA U NASTAVI

Prema Hrvatskoj enciklopediji „učitelj je osoba koja nekoga nečemu poučava ili vodi u odrastanju, stručna osoba osposobljena za rad u školi“. U hrvatskom obrazovanju učitelj je osoba koja poučava u osnovnoj školi, dok je djelatnik srednjeg obrazovanja nastavnik. Učiteljeva je uloga u općenitom smislu poučavanje učenika, no kroz povijest se ona mijenjala, odnosno mijenjao se odnos društva prema učiteljevoj ulozi u nastavnom procesu i životu učenika. Prije suvremenog doba učiteljeva uloga bila je više dominantna, učitelj je bio voditelj, poučavatelj, glavni izvor znanja, predstavljao je autoritet i često preuzimao ulogu roditelja. Prema Lasić (2015:4) učitelj je bio „medijator, posrednik između nastavnih sadržaja i učenika. On je bio isključivi organizator odgojno-obrazovnog procesa, a odnosi na relaciji nastavnik-učenik bili su zasnovani na hijerarhijskim razlikama. U tradicionalnoj školi nastavnik je bio nositelj odgojno – obrazovnog rada“. U suvremeno vrijeme uloga je učitelja više mentorska, oni omogućuju i pružaju učenicima informacije i pokazuju im kako se njima koristiti. Učitelj je i dalje voditelj, ali ne u tako dominantnoj ulozi, već više kao podrška i oslonac u procesu učenja. Također, u suvremenoj nastavi učitelji su savjetnici roditeljima, ali sami ne preuzimaju roditeljsku ulogu (Ujlakyné Szucs, 2009). Nova se učiteljska uloga očituje i u kurikulumu opisanom u prethodnom poglavlju u kojem se naglasak stavlja na ishode kod učenika, na učenikov rad i proces učenja i ono što iz toga proizađe – ishod. Suvremena je nastava takva da je učenik u središtu obrazovnog procesa i ishodi i očekivanja odnose se na njega, a ne na učitelja i njegove obveze. Učitelj je mentor, učenici veliki dio posla samostalno obavljaju, ali učitelj je tu da oblikuje i usmjeri taj proces, pomogne kad je potrebno te potakne na daljnje istraživanje. Učitelji pomažu učenicima donositi zaključke o valjanosti i kvaliteti izvora znanja, oni su profesionalci razvijenog kritičkog mišljenja i otvorenog uma, oni su suradnici i posrednici između učenika i sadržaja koji se uči. Suvremena nastava od učitelja očekuje da on bude koordinator, savjetnik, da bude osoba od povjerenja i oslonac, ocjenjivač i prijatelj, ukratko da posjeduje osobne kvalitete prijatelja i oslonca i da to prenese u svoj učiteljski rad (Lasić, 2015). U svakom nastavnom procesu od učitelja se očekuje da potakne učenike na rad, da im probudi znatiželju i želju za istraživanjem i učenjem jer tek tada ono postaje smisljeno. Učenje nam dolazi prirodno, učimo cijeli život, ali ono dolazi prirodno kada nam nešto probudi zanimanje i znatiželju. To je ono što učitelj mora iskoristiti u nastavi i poticati. Sadržaje mora oblikovati i predstaviti tako da pobude znatiželju kod učenika. To pogotovo vrijedi u nastavi na daljinu u kojoj učenici postaju aktivni sudionici, oni ne mogu biti aktivni sudionici ako nisu motivirani.

Učiteljeva uloga nije stalno ista, ona se mijenja kao i svijet u kojem živimo. U svakom trenutku nam je svima dostupan toliki broj informacija, valjanih ili onih lažnih da je teško uopće razlučiti koja je koja. Učitelj i u tom području igra veliku ulogu, on mora biti informatički i računalno pismen, poznavati digitalne tehnologije te znati baratati informacijama i znanjem. Učitelj mora biti spreman i na to da je i učenicima dostupno znanje koje se ne nalazi u školskim udžbenicima i da će učenik baratati tim znanjem te je njegov zadatak prepoznati to i usmjeriti to znanje u pravom smjeru.

Kompetencija je sposobnost primjene znanja, vještina i sposobnosti kod obavljanja određenog zadatka. Tri temeljne kompetencije koje suvremeni učitelj mora posjedovati (Spajić-Vrkaš, Kukoč, Bašić, 2001:251) su:

1. Predmetnu kompetenciju – znanja određenog područja,
2. Pedagoško – didaktičko- metodičku kompetenciju - obuhvaća znanja i vještine posredovanja znanstvenih spoznaja u nastavi određenog predmeta,
3. Psihološku kompetenciju – osobine ličnosti nastavnika.

4.1. Učiteljeva uloga u nastavi na daljinu

Pojavom globalne pandemije obrazovanje se preselilo u virtualni svijet i svi su se morali vrlo brzo naviknuti na to kako nastavni proces ne bi patio. Prelazak na nastavu na daljinu svima je bio novo iskustvo i prvi susret s takvim oblikom nastave. Dotadašnja nastava izvodila se isključivo u tradicionalnim učionicama. Dakle sva je nastava u vrijeme pandemije prešla u virtualni svijet, a s njom i materijali i sadržaji koji su se poučavali. Potpuni prelazak na nastavu na daljinu velika je promjena u školskom sustavu i načinu obrazovanja, a s tim je nastala i promjena učiteljske uloge.

U ovom slučaju do izražaja dolazi digitalna kompetencija pojedinca. Informacijsko-komunikacijska tehnologija pruža učiteljima mogućnost da učine nastavni proces dinamičnijim i kreativnijim, da prezentiraju nastavno gradivo na nov i zanimljiv način. No nemaju svi učitelji mogućnost da iskoriste taj potencijal do kraja upravo zbog digitalne kompetencije, odnosno manjka iste. Neki učitelji su bez problema prešli na online oblik nastave i iskoristili sve mogućnosti što im nastava na daljinu i današnja tehnologija pruža, ali mnogi učitelji na to nisu bili spremni jer nisu posjedovali dovoljno znanja i vještina u rukovanju tehnologijom niti su bili obučeni za takvu okretnost i snalažljivost. Uglavnom su to bili stariji učitelji, odnosno oni

s većim godinama radnog staža, no njima je vjerojatno iskustvo i dugogodišnji rad pomogao da se snađu i prepoznaju potrebe učenika.

Temeljna uloga učitelja u nastavi na daljinu ostaje jednaka onoj u nastavi uživo. Učitelj i dalje mora biti mentor, voditelj i podrška u učenju, no sve to mora ostvariti s ograničenim kontaktom lice u lice. To znači da učitelj mora znati prepoznati i razumjeti učenikove potrebe, prilagoditi stil predavanja publici koja ima različite uvjete u kojima radi, razvijati svoje informacijsko-komunikacijske kompetencije, a istovremeno ostati usredotočen na ono najvažnije, a to je njegova vlastita učiteljska uloga i ono što ona nosi sa sobom (Mandić, 2017).

Mandić (2017) navodi da učitelj koji predaje na daljinu ima na raspolaganju mnogo tehnoloških opcija koje se mogu podijeliti u četiri kategorije:

Govor – audiopomagala kao što su telefon i konferencijski alati, a u jednosmjerna pomagala spadaju snimci zvuka

Video – videokonferencijski alati, videosnimci, film

Podatci – računala šalju i primaju podatke elektronski. Tu spadaju sve aplikacije i alati koje se koriste u online nastavi kao što su platforme za virtualne učionice i postavljanje materijala i zadataka za rad

Štampa – temeljni element obrazovanja na daljinu i onaj od kojega su potekli svi ostali nastavni sustavi

„Mada tehnologija igra ključnu ulogu u daljinskom obrazovanju, u centru pažnje nastavnika moraju ostati rezultati nastave, a ne tehnologija nastave. Ključ za uspješno daljinsko obrazovanje je, prije izbora nastavnog sustava, detaljno proučavanje potreba učenika, zahtjeva nastavnog sadržaja i ograničenja nastavnika“ (Mandić, 2017:4). Najbolji rezultat imat će mješoviti pristup, uključivanjem svih elemenata nastave na daljinu omogućujemo učenicima najbolje iskustvo učenja što ga možemo postići na daljinu te im osigurati dinamičan i zanimljiv nastavni proces u kojemu će oni uživati i koji će ih potaknuti na rad.

4.2. Učenici u nastavi na daljinu

Učenici su subjekt u nastavi, oni su središte nastavnoga procesa. Odgojno obrazovni sustav osmišljen je kako bismo djecu, odnosno učenike usmjerili u odrastanju i pomogli im da ostvare svoje potencijale, bilo društvene, emocionalne, intelektualne i kreativne. U tradicionalnoj

nastavi² učenik je bio pasivni promatrač kojega se ponekad uključivalo u nastavni proces, no uglavnom se od njega očekivalo da sluša učitelja i upija znanje. To znanje se testiralo standardiziranim testovima i prema rezultatima tih testova se vrednovalo učeničko znanje. U suvremenoj nastavi³ učenik postaje subjekt nastavnog procesa i on postaje aktivni sudionik u tom procesu. Kako se promijenila uloga učitelja tako se promijenila i uloga učenika. Učitelj je postao mentor, prestao je biti predavač i glavni izvor znanja, a postao je onaj koji usmjerava, podupire i daje smjernice, osigurava potreban materijal za učenje, uči učenika kako učiti i kako baratati informacijama. Učenikova zadaća je da prema dobivenim uputama i smjernicama obavlja svoje zadatke, naravno uz učiteljevu potporu i oslonac, ali samostalno. Time se kod učenika razvija kritičko mišljenje, samopouzdanje i samostalnost. Ono što je ključno u ovom pristupu je naglasak na učeničkim postignućima, odnosno kompetencijama koje je potrebno steći nakon određenog obrađenog i naučenog sadržaja (Tot, 2010). „Zahtjevi koji se sve češće stavljaju pred suvremene učitelje i učenike odnose se na dobro razvijene vještine komuniciranja (čitanje, pisanje, usmeno izražavanje, slušanje), sposobnost za samostalno učenje, društvenost (etičnost, pozitivni stavovi, odgovornost), sposobnost rada u timu, sposobnost prilagodbe novim okolnostima, sposobnost promišljanja (rješavanje problema; kritičke, logičke, numeričke vještine), sposobnost pretraživanja i vrednovanja informacija (znanje o tome gdje pronaći i kako obraditi informacije)“ (Bates, 2004 prema Tot, 2010:68). Cilj suvremene nastave je i razviti određene kompetencije kod učenika koje će mu pomoći da postane zadovoljna i izgrađena osoba koja funkcionira kako u društvu i zajednici tako i samostalno. Prema preporuci Europskog parlamenta i savjeta možemo izdvojiti osam ključnih kompetencija koje želimo razviti. Sve su jednako važne, ali se mnoge međusobno poklapaju i isprepliću. To su komunikacija na materinskom jeziku, komunikacija na stranom jeziku, matematička kompetencija, kompetencije u prirodnim znanostima i tehnologiji, digitalna kompetencija, kompetencija učenja, društvene i građanske kompetencije, smisao za inicijativu i poduzetništvo

² Tradicionalna nastava je nastava usmjerena na učitelja. Tradicionalnu nastavu karakterizira pasivno učenje koje se ogleda kroz pasivno slušanje predavanja, mehaničko prepisivanje definicija i pravila, odgovaranje na postavljena pitanja u vezi s temom, čitanje nekog teksta, davanje gotovih informacija, usmeno izlaganje nastavnika i onda kada bi nastavnik mogao pretpostaviti da u razredu ima učenika koji to znaju. Osnovne aktivnosti učenika u takvoj nastavi jesu sjedenje, slušanje i gledanje. U toj nastavi važno je što i kako radi nastavnik, a učenici trebaju tek promatrati i slušati te odgovarati kada ih nastavnik ispituje.

³ Suvremena nastava usmjerena je na učenika. Karakterizira je takva organizacija koja utječe na razvoj spoznajnih i općih intelektualnih sposobnosti učenika. U suvremenoj nastavi je naglasak na poučavanju koje potiče učenje, odnos učitelja i učenika je usmjeren ka motiviranju i osamostaljivanju učenika. „Konačni cilj je samoregulirano učenje koje pretpostavlja razvoj učenikove osobnosti, individualnosti i originalnosti. Potiče se osobna odgovornost učenika za rezultate svog djelovanja“ (Tot, 2010:67). Suvremena nastava kod učenika potiče razvoj kreativnosti, kritičkog mišljenja i intrizičnu motivaciju za daljnjim istraživanjem.

te kulturalna senzibilizacija i izražavanje. Ove kompetencije imaju za cilj razbiti stari način pukog pamćenja i repliciranja znanja te potaknuti kod učenika razvoj punog potencijala.

Taj sustav je vrlo dobro zamišljen i funkcionira u nekim praksama, no uglavnom se događa da se neki učitelji i dalje oslanjaju na tradicionalnu nastavu, odnosno pretežno izvode frontalnu nastavu, predstavljaju gradivo na isti, jednoličan način ne uključujući učenike u nastavni proces. To se događa zbog toga što u školama još uvijek rade učiteljice koje su davno završile svoje škole i počele raditi. Te učiteljice možda rade najbolje što znaju i imaju dobre namjere i obavljaju svoj posao iz srca, ali ako tijekom radnog staža nisu puno radile na svom profesionalnom napretku i učile novosti iz struke, događa se to da ostanu na onim znanjima i metodama koje su naučile u svojoj mladosti. Drugi razlog je manjak vremena za kreativnost kod učitelja u osmišljavanju nastavnih sati, ili možda prevelik broj učenika da bi se uopće mogle provoditi neke aktivnosti i primjenjivati neke suvremene nastavne metode. Koji god razlog bio provođenje nastave koja većinski ima karakteristike tradicionalne nastave ne čini dobro učeniku.

To je najviše došlo do izražaja upravo za vrijeme trajanja nastave na daljinu. Nastava na daljinu takva je da učenik mora samostalno raditi, organizirati svoje vrijeme, razmišljati kritički i samostalno, upotrebljavati dane materijale na kreativan način, sve skupa sa intrinzičnom motivacijom. Intrinzična motivacija je motivacija koja dolazi iznutra, ona nema vanjsko uporište kao što je ocjena ili nagrada za dobru ocjenu, ona dolazi iz same želje pojedinca da ostvari nešto njemu važno. Intrinzična motivacija nije dovoljno razvijana u tradicionalnoj nastavi, a sad je ona prijeko potrebna kako bi učenik mogao samostalno obavljati svoje školske obveze. Online nastava zahtjeva takav pristup u kojemu će učenik biti jednako, ako ne i aktivniji od učitelja te koji zahtjeva vještine i znanja koje učenici nisu stjecali u potrebnoj mjeri u dosadašnjoj nastavi. Temeljna uloga učitelja nije se promijenila pa tako ni učenikova, ono što nastava na daljinu zahtjeva je ono što treba biti prioritet u bilo kojoj vrsti nastave, a to je da učenik bude u središtu nastavnoga procesa i da bude aktivni sudionik istoga. (Marciuš Logožar, 2021.)

4.3. Planiranje nastave na daljinu

Planiranje i programiranje nastave jedno je od umijeća koje učitelj treba posjedovati kako bi ostvario svoje i učeničke potencijale. Ono obuhvaća planiranje na godišnjoj i dnevnoj razini, a omogućava učitelju samouvid u svoj nastavni rad i evidenciju o onome što i kako radi. Na godišnjoj razini planiranje i programiranje se odvija prema Nastavnom planu i programu za osnovnu školu. „Nastavnim planom se određuju:

- plan nastavnoga rada po predmetima i po razredima – od I. do VIII. razreda, po tjednom i godišnjem broju sati, te ukupnom tjednom i godišnjem broju sati
- plan izvannastavnih aktivnosti po razredima, te prema ukupnom tjednom i godišnjem broju sati
- plan realizacije posebnih programa učenja stranih i klasičnih jezika
- plan dopunskoga i dodatnog rada, te sata razrednika“ (Nastavni plan i program za osnovne škole, 2006).

„Nastavnim programom utvrđuju se:

- program obveznih nastavnih predmeta strukturalno ujednačen za svaki nastavni predmet – s iznesenim ciljevima, zadaćama, odgojno-obrazovnim sadržajima i rezultatima koje treba postići poučavanjem/učenjem u svakoj temi (odgojno-obrazovna postignuća)
- program izbornih nastavnih predmeta strukturalno ujednačen – s iznesenim ciljevima, zadaćama, odgojno-obrazovnim sadržajima i ciljevima koje treba postići poučavanjem/učenjem u svakoj temi (odgojno-obrazovna postignuća)
- posebne programe učenja stranih i klasičnih jezika – s iznesenim ciljevima, zadaćama, odgojno-obrazovnim sadržajima i ciljevima koje treba postići poučavanjem/učenjem u svakoj temi (odgojno--obrazovna postignuća)“ (Nastavni plan i program za osnovne škole, 2006).

Prema ovim smjernicama planira se i nastava na dnevnoj razini, ta priprema je učiteljeva osobna priprema za svaki pojedinačni sat. Učitelji su naviknuti na pripremu za nastavu uživo jer se do sad nisu našli u situaciji u kojoj moraju predavati na daljinu. Pojavom pandemije i posljedično potrebom da se nastava održava na daljinu, priprema je za učitelje poprimila novi oblik. Naravno da i dalje postoji priprema za sat kao što je postojala i u nastavi uživo, no sad je ta priprema trebala biti proširena, podložna stalnim promjenama i navikavanju na novonastalu situaciju. U planiranju nastave na daljinu, osim na suodnos učitelja i učenika, javlja se i potreba za suradnjom s roditeljima. Roditelji su morali dijelom preuzeti ulogu učitelja upravo zbog naravi nastave na daljinu i zbog dobi svoje djece, stariji učenici mogli su samostalno obavljati svoje obveze, no učenici u nižim razredima osnovne škole još uvijek su u procesu učenja kako učiti i kako organizirati svoje vrijeme i obaveze i tu su roditelji bili potpora. Još jedna stavka na koju je potrebno obratiti pozornost kod pripreme nastave na daljinu je digitalna pismenost učenika te opremljenost uređajima i internetskom vezom kod kuće svakog pojedinog učenika, prema tome je bilo potrebno i organizirati upotrebu alata za prezentaciju nastavnih sadržaja i zadataka učenicima. Također sadržaj koji se prilaže treba biti primjeren učeničkoj dobi, te

poticati njihovo kritičko i logičko mišljenje. Upute trebaju biti kratke i jasne kako ne bi došlo do nerazumijevanja, te je potrebno ostaviti dovoljno vremena za rješavanje zadataka. Već smo naveli alate kojima se učitelji i učenici mogu služiti te koji učiteljima omogućavaju provedbu nastave na daljinu.

4.4. Prednosti i nedostaci nastave na daljinu

Nastava na daljinu novost je u našoj svakodnevnici i u javnom obrazovnom sustavu, no rad na daljinu nije novost u svijetu. Neki su se priviknuli odmah, a nekima je trebalo malo duže vremena, nekima je svidjelo raditi i slušati nastavu od kuće, a nekima to ne 'sjeda'. Online nastava, odnosno nastava na daljinu kao i sve ima svoje prednosti i mane. Navesti ćemo neke.

Prednosti online nastave prema Jakšić i sur. (2021) ogleda se u fleksibilnosti raspolaganja vremenom te odabirom mjesta rada i učenja, iako to nije uvijek slučaj jer se nastava za najmlađe odvijala preko televizije u određeno vrijeme pa ne možemo reći da su učenici mogli raspolagati vremenom. Druga prednost je ta da se daljinom uklanja barijera koja može negativno djelovati na sudjelovanje u nastavi i proces učenja, a te barijere mogu biti razne, uključujući strah i tremu od razgovora s ostalim učenicima ili učiteljem. Online nastava isključuje potrebu za putovanjem u školu te time smanjuje eventualne troškove i štedi vrijeme. Omogućuje sudjelovanje u nastavi s bilo kojeg uređaja u udobnosti svoga doma i mjesta koje odaberemo. Materijali i alati koji se upotrebljavaju u nastavi na daljinu i kojima se pristupa putem računala mogu biti izuzetno zanimljivi i interaktivni te kod učenika mogu potaknuti zanimanje i intrinzičnu motivaciju.

Nedostaci online nastave prema Jakšić i sur. (2021) izraženi su u nedostatku interakcija i odnosa među učenicima i učiteljem, također zbog nedostatka komunikacije licem u lice postoji opasnost od toga da kod učenika ne razvijamo njihove komunikacijske vještine u potrebnoj mjeri, a u isto vrijeme se može dogoditi da rezultati (ishodi učenja, dobiveno znanje) online nastave ne budu tako dobri kao što su u nastavi uživo. U online obliku nastave teže je regulirati neke radnje učenika kao što su prevare na ispitima te plagiranje, neadekvatno korištenje literaturom i kopiranje. Online nastava može negativno utjecati na socijalizaciju učenika i na predavačke vještine učitelja koji je u online nastavi puno opterećeniji i pažnja mu je podijeljena na više strana nego u nastavi uživo. Još jedan nedostatak tiče se višeg obrazovanja, a to je neadekvatnost nastave na daljinu za primjenu u svim područjima, neka područja kao što su medicina zahtijevaju praktičan rad i brušenje vještina, dok u društvenim i humanističkim znanostima neće biti tih istih problema.

5. METODOLOGIJA

5.1. Cilj i predmet istraživanja

Predmet istraživanja je ispitati koji su izazovi s kojima su se susreli učitelji i učiteljice u nastavi Likovne kulture na daljinu koja se odvijala za vrijeme pandemije bolesti covid-19.

Opći cilj je bio ispitati mišljenja i iskustva učiteljica koje su radile na daljinu. Posebni ciljevi su:

- ispitati mišljenja učiteljica o pozitivnim i negativnim aspektima nastave Likovne kulture na daljinu
- ispitati mišljenja učiteljica o izvedbi učenika za vrijeme nastave na daljinu
- ispitati iskustva učiteljica s organizacijom nastave na daljinu
- ispitati razlike u iskustvima učiteljica s različitim brojem godina radnog staža
- ispitati razlike u iskustvima učiteljica različite dobi

5.2. Hipoteze istraživanja

H1: Postoji statistički značajna razlika u odgovorima s obzirom na dob ispitanika

H2: Postoji statistički značajna razlika u odgovorima s obzirom na pitanje nastava Likovne kulture vrlo je važan predmet i trudim se da kod učenika potaknem zanimanje i kreativnost

H3: Postoji statistički značajna razlika u odgovorima s obzirom na pitanje prilagodio/la (spustio/la) sam kriterije ocjenjivanja u online nastavi

5.3. Uzorak ispitanika

U svrhu provedbe istraživanja ispitano je 119 učiteljica i učitelja razredne nastave. Može se uočiti kako 20,2% učiteljica i učitelja ima do 35 godina, 30,3% ima do 45 godina, dok 49,6% ima više od 45 godina, kod *godine radnog staža* 14,3% navodi do 5 godina, 13,4% navodi 5 - 10 godina, 26,1% navodi 10 - 20 godina, dok 46,2% navodi više od 20 godina,

Tablica 2. Uzorak ispitanika

		N	%
Dob	do 35 godina	24	20,2%
	do 45 godina	36	30,3%
	više od 45 godina	59	49,6%
	Ukupno	119	100,0%
Godine radnog staža	do 5 godina	17	14,3%
	5 - 10 godina	16	13,4%
	10 - 20 godina	31	26,1%
	više od 20 godina	55	46,2%
	Ukupno	119	100,0%

5.4. Instrumenti

U ovome istraživanju koristila se metoda anketiranja, a instrument je bio anketni upitnik. Anketni upitnik sastoji se od 17 pitanja, od toga 2 pitanja s višestrukim izborom, jedno pitanje otvorenog tipa i 14 tvrdnji s Likertovom skalom procjene. Konstruiran je na temelju konzultirane literature i osobnih interesa istraživača. Prvi set pitanja odnosi se na karakteristike učiteljica (dob, staž), drugi set pitanja ispituje alate kojima su se učiteljice i učitelji služili za vrijeme online nastave, a treći set ispituje iskustva i mišljenja o provedbi i rezultatima online nastave. Anketni upitnik izrađen je putem Google Forms alata za izradu i upravljanje elektroničkim obrascima.

5.5. Način prikupljanja podataka

Ispitanici su anonimno ispitani, a prije ispitivanja dobili su informacije o svrsi istraživanja. Istraživanje je provedeno tijekom srpnja i kolovoza 2023. godine putem facebook grupa namijenjenih učiteljicama i učiteljima razredne nastave (*Razredna nastava, Učiteljice i učitelji, 1. razred 2023./'24., 2. razred 2023./2024., 3. razred 2023./'24.*)

6. REZULTATI I RASPRAVA

U tablici 3 prikazat ćemo rezultate pitanja zatvorenog tipa. Na pitanja u tablici odgovaralo se na Likertovoj skali procjene. Broj 1 u skali označava *nimalo se ne slažem*, 2 označava *djelomično se ne slažem*, 3 *nit se slažem niti se ne slažem*, 4 *djelomično se slažem*, a broj 5 označava *u potpunosti se slažem*. Rezultati su izraženi u već navedenoj skali od 1 do 5.

Tablica 3. Rezultati ankete

		N	%	\bar{x}	Sd
Nastava Likovne kulture vrlo je važan predmet i trudim se da kod učenika potaknem zanimanje i kreativnost	1	0	0,0%	4,80	,42
	2	0	0,0%		
	3	1	0,8%		
	4	22	18,5%		
	5	96	80,7%		
	Ukupno	119	100,0%		
Platforma koju sam upotrebljavao/la prikladna je za nastavu likovne kulture	1	7	6,1%	3,59	1,13
	2	8	7,0%		
	3	40	34,8%		
	4	30	26,1%		
	5	30	26,1%		
	Ukupno	115	100,0%		
Online oblik nastave prikladan je za nastavu Likovne kulture	1	29	24,4%	2,44	1,05
	2	26	21,8%		
	3	51	42,9%		
	4	9	7,6%		
	5	4	3,4%		
	Ukupno	119	100,0%		
Zahtjevnije je organizirati online nastavu Likovne kulture nego nastavu uživo	1	3	2,5%	4,30	1,05
	2	6	5,0%		
	3	16	13,4%		
	4	21	17,6%		
	5	73	61,3%		
	Ukupno	119	100,0%		
Online nastava likovne kulture ostala je zanemarena zbog količine obaveza iz ostalih predmeta	1	23	19,5%	3,27	1,46
	2	12	10,2%		
	3	25	21,2%		
	4	26	22,0%		
	5	32	27,1%		
	Ukupno	119	100,0%		

	Ukupno	118	100,0%		
Online oblik nastave Likovne kulture smanjuje kvalitetu provedbe	1	3	2,5%	3,90	1,04
	2	9	7,6%		
	3	26	21,8%		
	4	40	33,6%		
	5	41	34,5%		
	Ukupno	119	100,0%		
Komunikacija s učenicima za vrijeme online nastave bila je vrlo dobra (učenici su vrlo dobro razumjeli zadatke i uspješno ih izvršavali)	1	3	2,5%	3,66	,93
	2	9	7,6%		
	3	32	27,1%		
	4	55	46,6%		
	5	19	16,1%		
	Ukupno	118	100,0%		
Učenici kvalitetnije odrađuju zadatke kod kuće nego na nastavi uživo	1	46	38,7%	2,08	1,12
	2	37	31,1%		
	3	22	18,5%		
	4	9	7,6%		
	5	5	4,2%		
	Ukupno	119	100,0%		
Prilagodio/la (spustio/la) sam kriterije ocjenjivanja u online nastavi	1	11	9,2%	3,66	1,26
	2	9	7,6%		
	3	27	22,7%		
	4	34	28,6%		
	5	38	31,9%		
	Ukupno	119	100,0%		
Nisam mogao/la provesti sve zadatke u online nastavi Likovne kulture kao što bih u nastavi uživo	1	2	1,7%	4,02	1,08
	2	11	9,2%		
	3	23	19,3%		
	4	30	25,2%		
	5	53	44,5%		
	Ukupno	119	100,0%		
Naišao/la sam na mnogo prepreka u online nastavi Likovne kulture	1	2	1,7%	3,57	1,00
	2	13	10,9%		
	3	45	37,8%		
	4	33	27,7%		
	5	26	21,8%		
	Ukupno	119	100,0%		
U odnosu na ostale predmete online nastavu Likovne	1	5	4,2%	3,29	1,03
	2	20	16,8%		
	3	45	37,8%		

kulture bilo je mnogo teže provesti	4	34	28,6%		
	5	15	12,6%		
	Ukupno	119	100,0%		
Jednostavnije je provesti online nastavu Likovne kulture nego nastavu uživo	1	73	61,3%	1,60	,88
	2	25	21,0%		
	3	19	16,0%		
	4	0	0,0%		
	5	2	1,7%		
	Ukupno	119	100,0%		
Online nastava Likovne kulture mogla bi zamijeniti nastavu uživo	1	96	81,4%	1,35	,85
	2	11	9,3%		
	3	5	4,2%		
	4	4	3,4%		
	5	2	1,7%		
	Ukupno	118	100,0%		

Tablica 3 prikazuje odgovore, broj ispitanika koji su odgovorili na pojedina pitanja, postotak, aritmetičku sredinu i standardnu devijaciju na svaki pojedini odgovor. Najvišu vrijednost aritmetičkih sredina odgovora ispitanika bilježimo za pitanja: *nastava Likovne kulture vrlo je važan predmet i trudim se da kod učenika potaknem zanimanje i kreativnost* gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 4,80 dok standardna devijacija iznosi 0,42, zatim *zahtjevnije je organizirati online nastavu Likovne kulture nego nastavu uživo* gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 4,30 dok standardna devijacija iznosi 1,05.

Najnižu vrijednost aritmetičkih sredina odgovora ispitanika bilježimo za pitanja: *online nastava Likovne kulture mogla bi zamijeniti nastavu uživo* gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 1,35 dok standardna devijacija iznosi 0,85, zatim *jednostavnije je provesti online nastavu Likovne kulture nego nastavu uživo* gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 1,60 dok standardna devijacija iznosi 0,88.

Pitanje *Koju platformu ste upotrebljavali za online nastavu Likovne kulture?* otvorenog je tipa kako bismo dobili preciznije odgovore. S obzirom da online nastava ima svoje nedostatke mnogo se ispitanika služilo sa više aplikacija i platformi u isto vrijeme kako bi ostvarili što bolju komunikaciju s učenicima i osigurali dinamičnost u radu. Odgovori prikazani u Tablici 3. izdvojeni su kako bismo mogli vidjeti u kojoj se mjeri upotrebljavala određena platforma ili aplikacija, no u nekim se odgovorima više platformi nalazi u jednom odgovoru jer su ispitanici

upotrebljavali više platformi u isto vrijeme. Među odgovorima je najviše bilo videokonferencijskih platformi kao što su Zoom i Teams, zatim platformi kao što su Google učionica i Office 365, te aplikacije kao što su Whatsapp i Viber. U tablici pod kategoriju Ostalo spadaju sve ostale platforme i načini kojima su se ispitanici služili u online nastavi Likovne kulture, a koje nisu učestale i široko upotrebljavane.

Na ovo pitanje odgovorilo je 113 ispitanika.

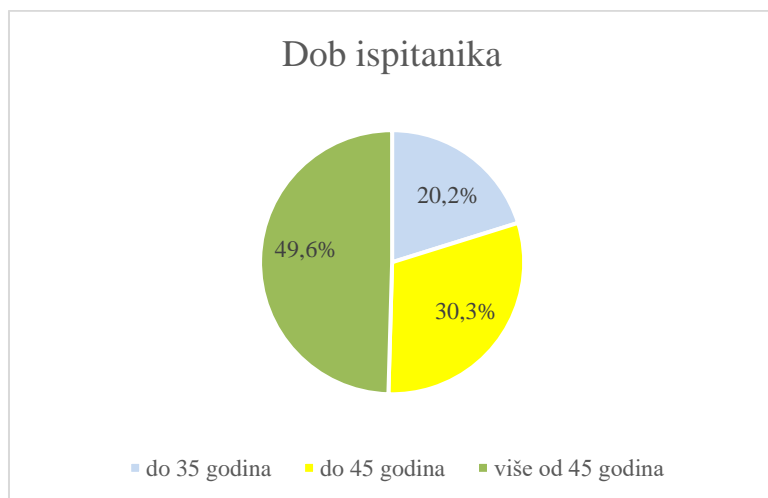
Tablica 4. odgovori na pitanje koju platformu ste upotrebljavali za online nastavu Likovne kulture?

	N	%
Zoom	12	10,62%
Teams	32	28,32%
Whatsapp/Viber/E-mail	16	14,16%
Office 365	4	3,54%
Google classroom	9	7,96%
Google sites	9	7,96%
Web stranice izdavačkih kuća	6	5,31%
ClassDojo	3	2,65%
E-sfera	3	2,65%
Loomen	3	2,65%
Ostalo	26	23,01%

6.1. Korelacija dobi ispitanika s odgovorima na tvrdnje

Dob ispitanika uspoređena je sa odgovorima ispitanika. U nastavku ćemo istaknuti ona pitanja i tvrdnje u kojima je izračunata statistički značajna razlika s obzirom na dob.

Prisjetimo se dobi ispitanika koji su sudjelovali u istraživanju:

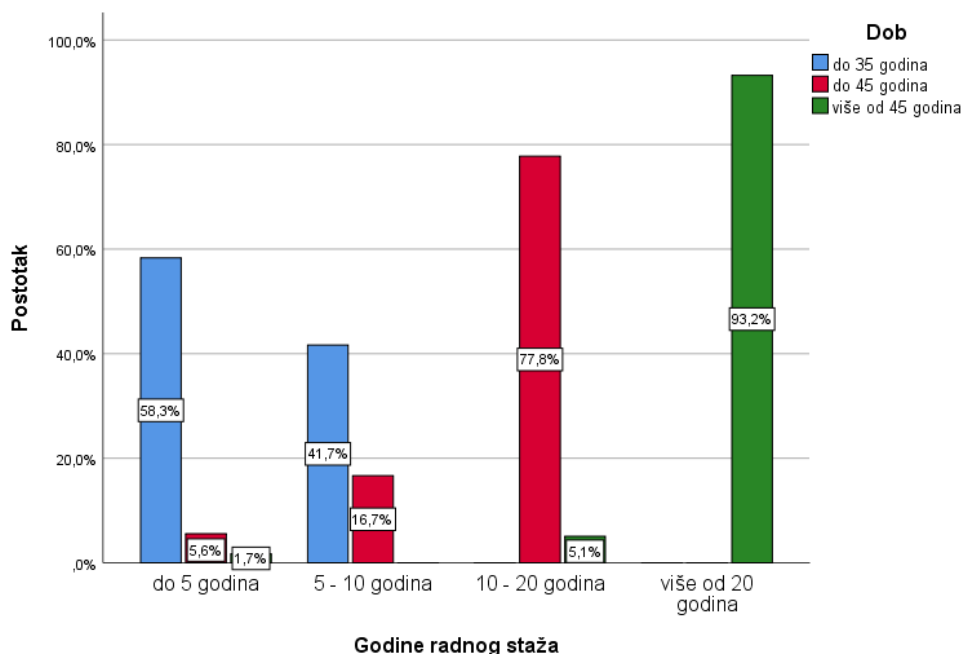
Pogleda li se razina signifikantnosti kod pitanja *online oblik nastave prikladan je za nastavu Likovne kulture, online oblik nastave Likovne kulture smanjuje kvalitetu provedbe, naišao/la sam na mnogo prepreka u online nastavi Likovne kulture* može se uočiti kako vrijednost Fisherovog egzaktnog testa iznosi $p < 0,05$, što znači da je uočena statistički značajna razlika s obzirom na *dob ispitanika*.

Tablica 5. Korelacija dobi s odgovorima na tvrdnje

		Dob					
		do 35 godina		do 45 godina		više od 45 godina	
		N	%	N	%	N	%
Godine radnog staža	do 5 godina	14	58,3%	2	5,6%	1	1,7%
	5 - 10 godina	10	41,7%	6	16,7%	0	0,0%
	10 - 20 godina	0	0,0%	28	77,8%	3	5,1%
	više od 20 godina	0	0,0%	0	0,0%	55	93,2%
	Ukupno	24	100,0%	36	100,0%	59	100,0%
Online oblik nastave prikladan je za nastavu Likovne kulture	Nimalo se ne slažem	6	25,0%	8	22,2%	15	25,4%
	Djelomično se ne slažem	10	41,7%	10	27,8%	6	10,2%
	Niti se slažem niti se ne slažem	8	33,3%	13	36,1%	30	50,8%
	Djelomično se slažem	0	0,0%	2	5,6%	7	11,9%
	U potpunosti se slažem	0	0,0%	3	8,3%	1	1,7%
	Ukupno	24	100,0%	36	100,0%	59	100,0%
Online oblik nastave Likovne kulture smanjuje kvalitetu provedbe	Nimalo se ne slažem	0	0,0%	1	2,8%	2	3,4%
	Djelomično se ne slažem	0	0,0%	1	2,8%	8	13,6%
	Niti se slažem niti se ne slažem	0	0,0%	10	27,8%	16	27,1%
	Djelomično se slažem	13	54,2%	11	30,6%	16	27,1%
	U potpunosti se slažem	11	45,8%	13	36,1%	17	28,8%
	Ukupno	24	100,0%	36	100,0%	59	100,0%
Naišao/la sam na mnogo prepreka u online nastavi Likovne kulture	Nimalo se ne slažem	0	0,0%	0	0,0%	2	3,4%
	Djelomično se ne slažem	3	12,5%	5	13,9%	5	8,5%
	Niti se slažem niti se ne slažem	4	16,7%	17	47,2%	24	40,7%
	Djelomično se slažem	6	25,0%	6	16,7%	21	35,6%
	U potpunosti se slažem	11	45,8%	8	22,2%	7	11,9%
	Ukupno	24	100,0%	36	100,0%	59	100,0%

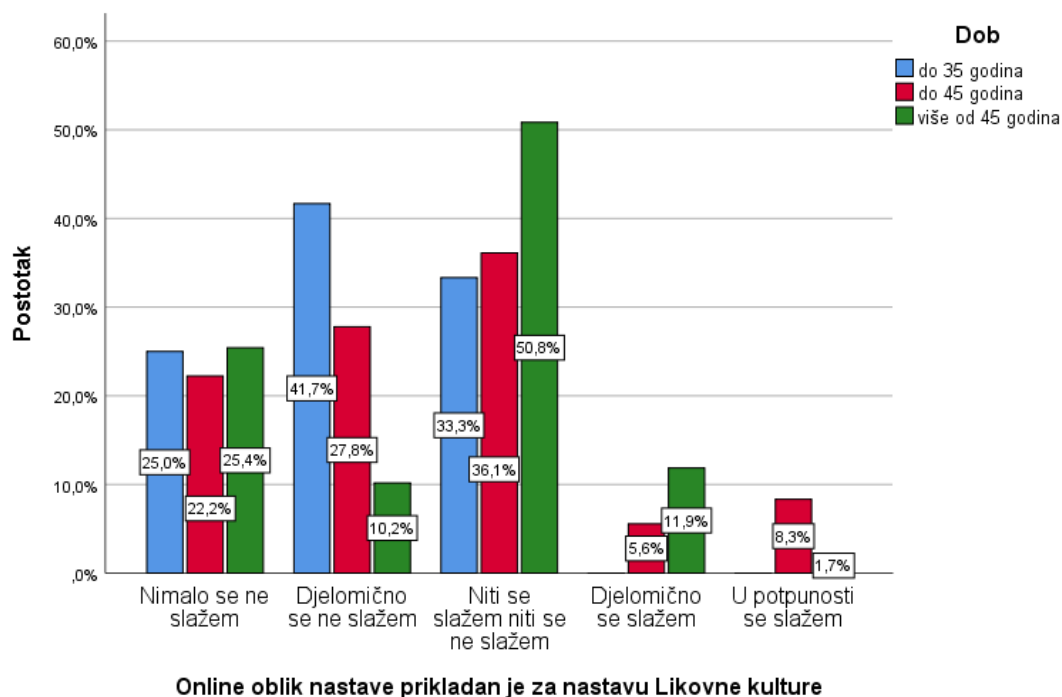
U tablici 5 prikazane su tvrdnje koje su u korelaciji sa dobi ispitanika pokazale statistički značajnu razliku u odgovorima. U nastavku ćemo objasniti svaku pojedinu tvrdnju.

Tablica 6. Korelacija dobi ispitanika s godinama radnog staža

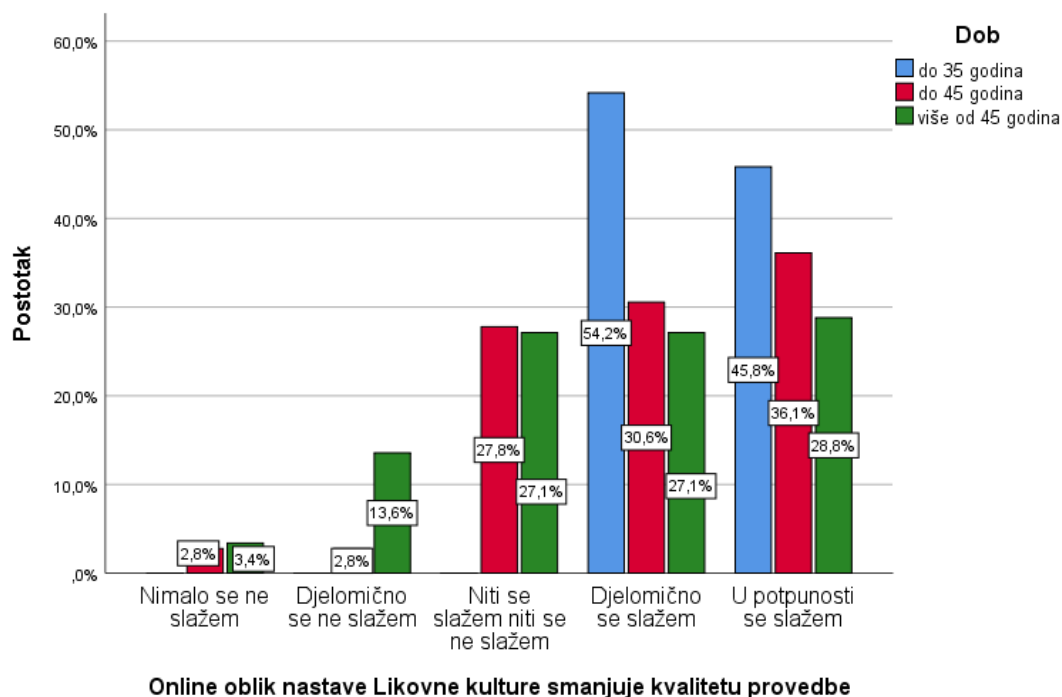
U tablici 6 možemo vidjeti da radni staž do pet godina ima 58,3% ispitanika u dobi do 35 godina, 5,6% ispitanika u dobi do 45 godina, a njih 1,7% u dobi više od 45 godina. Radni staž od 5-10 godina ima 41,7% ispitanika u dobi do 35 godina i 16,7% ispitanika u dobi do 45 godina. Radni staž od 10-20 godina ima 77,8% ispitanika u dobi do 45 godina, a 5,1% ispitanika u dobi više od 45 godina. Radni staž od više od 20 godina ima samo skupina ispitanika u dobi od više od 45 godina, njih 93,2%.

Tablica 7. Korelacija dobi ispitanika s tvrdnjom *online oblik nastave prikladan je za nastavu likovne kulture*

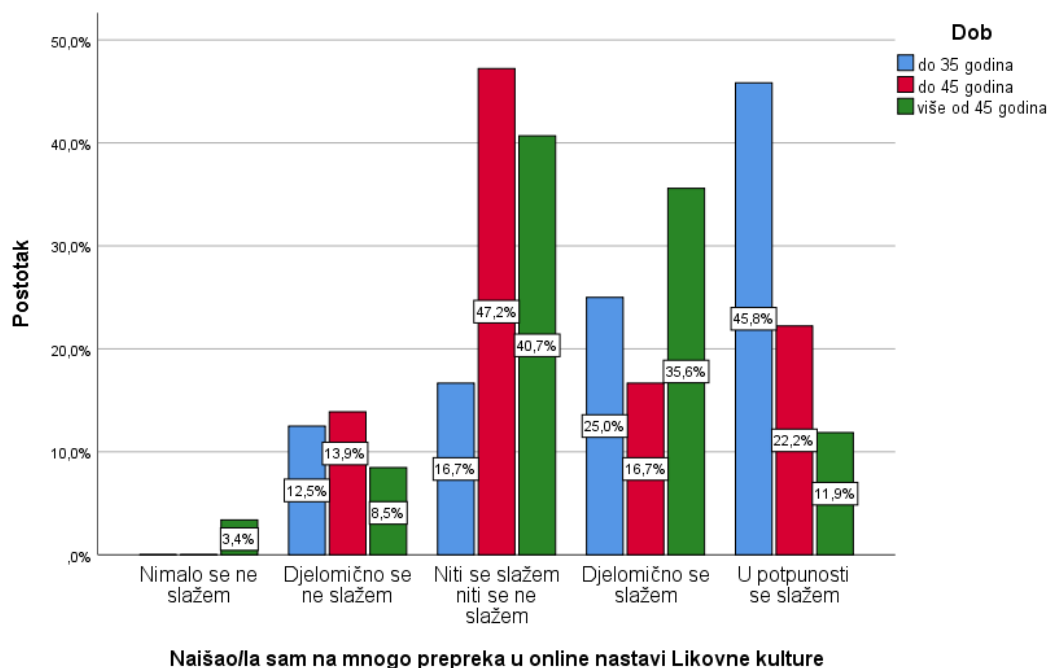
U tablici 7 možemo vidjeti usporedbu dobi ispitanika s odgovorima na tvrdnju *online oblik nastave prikladan je za nastavu likovne kulture*. Na tvrdnju je odgovorilo 119 ispitanika. U dobnoj skupini do 35 godina (24 ispitanika) 6 ispitanika (25,0%) odgovorilo je da se nimalo ne slaže s tvrdnjom, njih 10 (41,7%) djelomično se ne slaže s tvrdnjom, njih 8 (33,3%) niti se slaže niti se ne slaže, nitko u toj dobnoj skupini nije odgovorio djelomično se slažem i u potpunosti se slažem. U dobnoj skupini do 45 godina (36 ispitanika) njih 8 (22,2%) odgovorilo je da se nimalo ne slaže s tvrdnjom, njih 10 (27,8%) djelomično se ne slaže, njih 13 (36,1%) niti se slaže niti se ne slaže s tvrdnjom, njih 2 (5,6%) djelomično se slaže, a njih 3 (8,3%) u potpunosti se slaže s tvrdnjom. U dobnoj skupini više od 45 godina (59 ispitanika) njih 15 (25,4%) se nimalo ne slaže s tvrdnjom, njih 6 (10,2%) djelomično se ne slaže s tvrdnjom, njih 30 (50,8%) niti se slaže niti se ne slaže, a 1 ispitanik (1,7%) u potpunosti se slaže s tvrdnjom.

Tablica 8. Korelacija dobi ispitanika s tvrdnjom *online oblik nastave Likovne kulture smanjuje kvalitetu provedbe*

U tablici 8 možemo vidjeti usporedbu dobi ispitanika s tvrdnjom *online oblik nastave Likovne kulture smanjuje kvalitetu provedbe*. Na tvrdnju je odgovorilo 119 ispitanika. U dobnoj skupini do 35 godina (24 ispitanika) njih 13 (54,2%) odgovorilo je djelomično se slažem, a njih 11 (45,8%) odgovorilo je u potpunosti se slažem s tvrdnjom. U dobnoj skupini do 45 godina (36 ispitanika) jedan ispitanik (2,8%) odgovorio je nimalo se ne slažem, jedan ispitanik (2,8%) odgovorio je djelomično se ne slažem, njih 10 (27,8%) odgovorilo je niti se slažem niti se ne slažem s tvrdnjom, njih 11 (30,6%) odgovorilo je djelomično se slažem s tvrdnjom, a njih 13 (36,1%) odgovorilo je u potpunosti se slažem s tvrdnjom. U dobnoj skupini više od 45 godina (59 ispitanika) 2 ispitanika (3,4%) odgovorilo je nimalo se ne slažem s tvrdnjom, njih 8 (13,6%) odgovorilo je djelomično se ne slažem s tvrdnjom, njih 16 (27,1%) odgovorilo je niti se slažem niti se ne slažem, njih 16 (27,1%) odgovorilo je djelomično se slažem, a njih 17 (28,8%) odgovorilo je da se u potpunosti slaže s tvrdnjom.

Tablica 9. Korelacija dobi ispitanika s tvrdnjom *naišao/la sam na mnogo prepreka u online nastavi Likovne kulture*

U tablici 9 možemo vidjeti usporedbu dobi ispitanika s tvrdnjom *naišao/la sam na mnogo prepreka u online nastavi Likovne kulture*. Na ovu tvrdnju odgovorilo je 119 ispitanika. U dobnoj skupini do 35 godina (24 ispitanika) 3 ispitanika (12,5%) odgovorilo je da se djelomično ne slaže s tvrdnjom, njih 4 (16,7%) niti se slaže niti se ne slaže, njih 6 (25,0%) djelomično se slaže, a njih 11 (45,8%) u potpunosti se slaže s tvrdnjom. U dobnoj skupini do 45 godina (36 ispitanika) njih 5 (13,9%) djelomično se ne slaže s tvrdnjom, 17 (47,2%) niti se slaže niti se ne slaže, njih 6 (16,7%) djelomično se slaže, a njih 8 (22,2%) u potpunosti se slaže s tvrdnjom. U dobnoj skupini više od 45 godina (59 ispitanika) njih 2 (3,4%) na tvrdnju je odgovorilo da se nimalo ne slaže, njih 5 (8,5%) djelomično se ne slaže, njih 24 (40,7%) niti se slaže niti se ne slaže, njih 21 (35,6%) djelomično se slaže, a njih 7 (11,9%) u potpunosti se slaže s tvrdnjom.

6.2. Usporedba s obzirom na tvrdnju *nastava Likovne kulture vrlo je važan predmet i trudim se da kod učenika potaknem zanimanje i kreativnost*

Odgovori ispitanika na tvrdnju *nastava likovne kulture vrlo je važan predmet i trudim se da kod učenika potaknem zanimanje i kreativnost* uspoređeni su s odgovorima na ostala pitanja i tvrdnje. U nastavku ćemo istaknuti samo ona u kojima je izračunata statistički značajna razlika.

Pogleda li se razina signifikantnosti kod pitanja *online oblik nastave prikladan je za nastavu Likovne kulture* može se uočiti kako vrijednost Fisherovog egzaktnog testa iznosi $p < 0,05$, što znači da je uočena statistički značajna razlika s obzirom na pitanje *nastava Likovne kulture vrlo je važan predmet i trudim se da kod učenika potaknem zanimanje i kreativnost*.

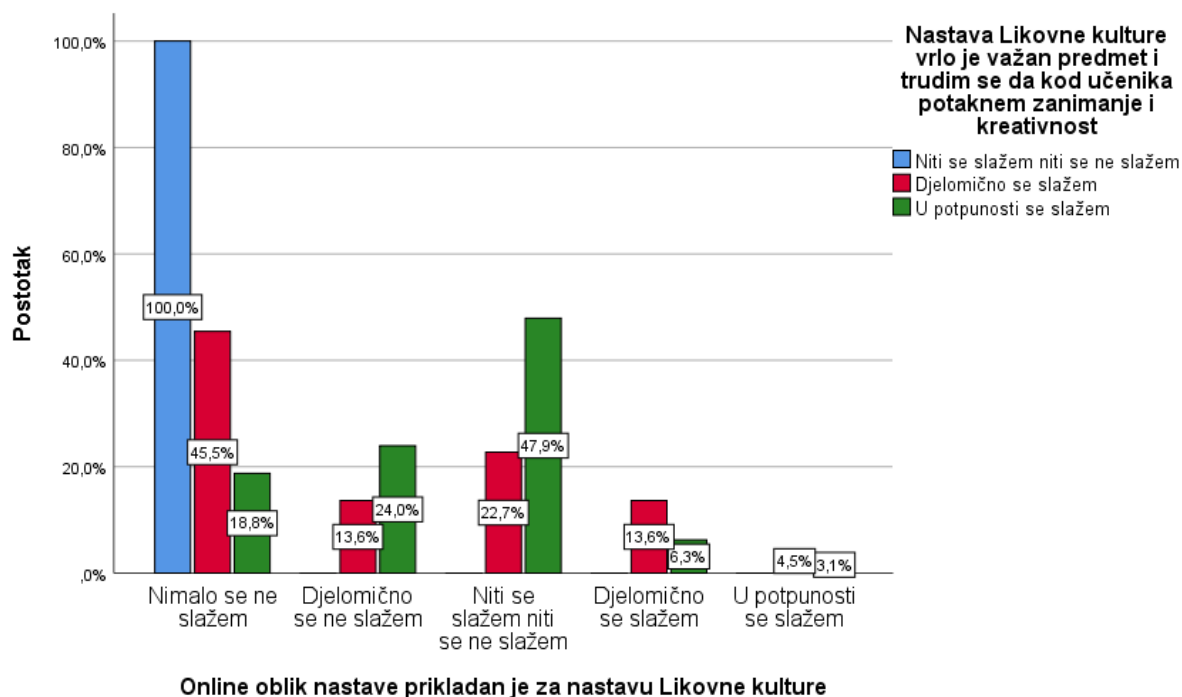
Na tvrdnju *nastava Likovne kulture vrlo je važan predmet i trudim se da kod učenika potaknem zanimanje i kreativnost* odgovorilo je 119 ispitanika. Od toga jedan (0,8%) je ispitanik na tvrdnju odgovorio niti se slažem niti se ne slažem, njih 22 (18,5%) odgovorilo je djelomično se slažem, a njih 96 na tvrdnju je odgovorilo u potpunosti se slažem. Na tvrdnju *online oblik nastave prikladan je za nastavu Likovne kulture* odgovorilo je 119 ispitanika.

Radi preglednosti i praktičnosti tvrdnju *Likovna kulture vrlo je važan predmet i trudim se da kod učenika potaknem zanimanje i kreativnost* nazvat ćemo tvrdnjom A, a tvrdnju *online oblik nastave prikladan je za nastavu Likovne kulture* nazvat ćemo tvrdnjom B.

Tablica 10. usporedba s tvrdnjom *online oblik nastave prikladan je za nastavu Likovne kulture*

		Likovna kulture vrlo je važan predmet i trudim se da kod učenika potaknem zanimanje i kreativnost							
		Niti se slažem niti se ne slažem		Djelomično se slažem		U potpunosti se slažem		Ukupno	
Online oblik nastave prikladan je za nastavu Likovne kulture	Nimalo se ne slažem	1	100,0%	10	45,5%	18	18,8%	29	24,4%
	Djelomično se ne slažem	0	0,0%	3	13,6%	23	24,0%	26	21,8%
	Niti se slažem niti se ne slažem	0	0,0%	5	22,7%	46	47,9%	51	42,9%
	Djelomično se slažem	0	0,0%	3	13,6%	6	6,3%	9	7,6%
	U potpunosti se slažem	0	0,0%	1	4,5%	3	3,1%	4	3,4%
	Ukupno	1	100,0%	22	100,0%	96	100,0%	119	100,0%

Tablica 11. Usporedba s tvrdnjom *online oblik nastave prikladan je za nastavu Likovne kulture*

U tablici 10 možemo vidjeti da u skupini ispitanika koji su na tvrdnju A odgovorili niti se slažem niti se ne slažem, 100% ispitanika (1) na tvrdnju B odgovara nimalo se ne slažem. U skupini ispitanika koji su na tvrdnju A odgovorili djelomično se slažem (22 ispitanika), na tvrdnju B njih 10 (45,5%) odgovara nimalo se ne slažem, njih 3 (13,6%) odgovara djelomično se ne slažem, njih 5 (22,7%) odgovara niti se slažem niti se ne slažem, njih 3 (13,6%) odgovorilo je djelomično se slažem, a jedan ispitanik (4,5%) odgovorio je u potpunosti se slažem s tvrdnjom. U skupini ispitanika koji su na tvrdnju A odgovorili u potpunosti se slažem (96 ispitanika) na tvrdnju B njih 18 (18,8%) odgovara nimalo se ne slažem, njih 23 (24,0%) odgovara djelomično se ne slažem, njih 46 (47,9%) odgovara niti se slažem niti se ne slažem, njih 6 (6,3%) odgovara djelomično se slažem, a njih 3 (3,1%) odgovara u potpunosti se slažem s tvrdnjom.

6.3. Usporedba s obzirom na tvrdnju *prilagodio/la (spustio/la) sam kriterije ocjenjivanja u online nastavi*

Odgovori ispitanika na tvrdnju *prilagodio/la (spustio/la) sam kriterije ocjenjivanja u online nastavi* uspoređeni su s ostalim pitanjima i tvrdnjama. U nastavku ćemo navesti samo ona u kojima je izračunata statistički značajna razlika.

Pogleda li se razina signifikantnosti kod pitanja *komunikacija s učenicima za vrijeme online nastave bila je vrlo dobra (učenici su vrlo dobro razumjeli zadatke i uspješno ih izvršavali), nisam mogao/la provesti sve zadatke u online nastavi Likovne kulture kao što bih u nastavi uživo, naišao/la sam na mnogo prepreka u online nastavi Likovne kulture, jednostavnije je provesti online nastavu Likovne kulture nego nastavu uživo* može se uočiti kako vrijednost Hi kvadrat testa iznosi $p < 0,05$, što znači da je uočena statistički značajna razlika s obzirom na pitanje *prilagodio/la (spustio/la) sam kriterije ocjenjivanja u online nastavi*.

Na tvrdnju *prilagodio/la (spustio/la) sam kriterije ocjenjivanja u online nastavi* odgovorilo je 119 ispitanika. Od toga 11 (9,2%) ispitanika odgovorilo je nimalo se ne slažem, njih 9 (7,6%) odgovorilo je djelomično se ne slažem, njih 27 (22,7%) odgovorilo je niti se slažem niti se ne slažem, njih 34 (28,6%) odgovorilo je djelomično se slažem, a njih 38 (31,9%) odgovorilo je u potpunosti se slažem.

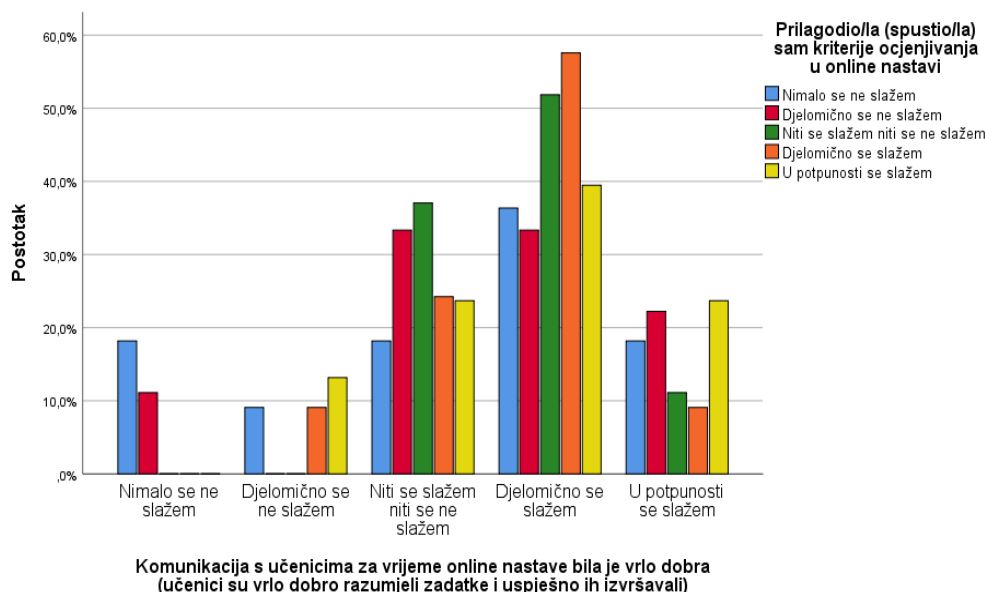
Radi preglednosti i praktičnosti u daljem tekstu tvrdnju *prilagodio/la (spustio/la) sam kriterije ocjenjivanja u online nastavi* nazvat ćemo tvrdnjom A, a ostale tvrdnje ćemo navoditi kako budemo stizali do njih radi preglednosti i jasnoće.

Tablica 12. Usporedba s tvrdnjom prilagodio/la (spustio/la) sam kriterije ocjenjivanja u online nastavi

		Prilagodio/la (spustio/la) sam kriterije ocjenjivanja u online nastavi									
		Nimalo se ne slažem		Djelomično se ne slažem		Niti se slažem niti se ne slažem		Djelomično se slažem		U potpunosti se slažem	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Komunikacija s učenicima za vrijeme online nastave bila je vrlo dobra (učenici su vrlo dobro razumjeli zadatke i uspješno ih izvršavali)	Nimalo se ne slažem	2	18,2%	1	11,1%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Djelomično se ne slažem	1	9,1%	0	0,0%	0	0,0%	3	9,1%	5	13,2%
	Niti se slažem niti se ne slažem	2	18,2%	3	33,3%	10	37,0%	8	24,2%	9	23,7%
	Djelomično se slažem	4	36,4%	3	33,3%	14	51,9%	19	57,6%	15	39,5%
	U potpunosti se slažem	2	18,2%	2	22,2%	3	11,1%	3	9,1%	9	23,7%
	Ukupno	11	100,0%	9	100,0%	27	100,0%	33	100,0%	38	100,0%
Nisam mogao/la provesti sve zadatke u online nastavi Likovne kulture kao što bih u nastavi uživo	Nimalo se ne slažem	2	18,2%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Djelomično se ne slažem	3	27,3%	2	22,2%	2	7,4%	3	8,8%	1	2,6%
	Niti se slažem niti se ne slažem	3	27,3%	3	33,3%	10	37,0%	6	17,6%	1	2,6%
	Djelomično se slažem	1	9,1%	1	11,1%	6	22,2%	13	38,2%	9	23,7%
	U potpunosti se slažem	2	18,2%	3	33,3%	9	33,3%	12	35,3%	27	71,1%
	Ukupno	11	100,0%	9	100,0%	27	100,0%	34	100,0%	38	100,0%
Naišao/la sam na mnogo prepreka u online nastavi Likovne kulture	Nimalo se ne slažem	1	9,1%	1	11,1%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Djelomično se ne slažem	2	18,2%	2	22,2%	4	14,8%	2	5,9%	3	7,9%
	Niti se slažem niti se ne slažem	4	36,4%	3	33,3%	15	55,6%	14	41,2%	9	23,7%
	Djelomično se slažem	3	27,3%	3	33,3%	5	18,5%	12	35,3%	10	26,3%
	U potpunosti se slažem	1	9,1%	0	0,0%	3	11,1%	6	17,6%	16	42,1%
	Ukupno	11	100,0%	9	100,0%	27	100,0%	34	100,0%	38	100,0%
Jednostavnije je provesti online nastavu Likovne kulture nego nastavu uživo	Nimalo se ne slažem	4	36,4%	3	33,3%	13	48,1%	26	76,5%	27	71,1%
	Djelomično se ne slažem	3	27,3%	1	11,1%	7	25,9%	6	17,6%	8	21,1%
	Niti se slažem niti se ne slažem	4	36,4%	5	55,6%	6	22,2%	1	2,9%	3	7,9%
	Djelomično se slažem	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	U potpunosti se slažem	0	0,0%	0	0,0%	1	3,7%	1	2,9%	0	0,0%
	Ukupno	11	100,0%	9	100,0%	27	100,0%	34	100,0%	38	100,0%

Tablica 12 prikazuje one tvrdnje kojima je u usporedbi s tvrdnjom A izračunata statistički značajna razlika. U daljnjem tekstu objasniti ćemo svaku pojedinu tvrdnju.

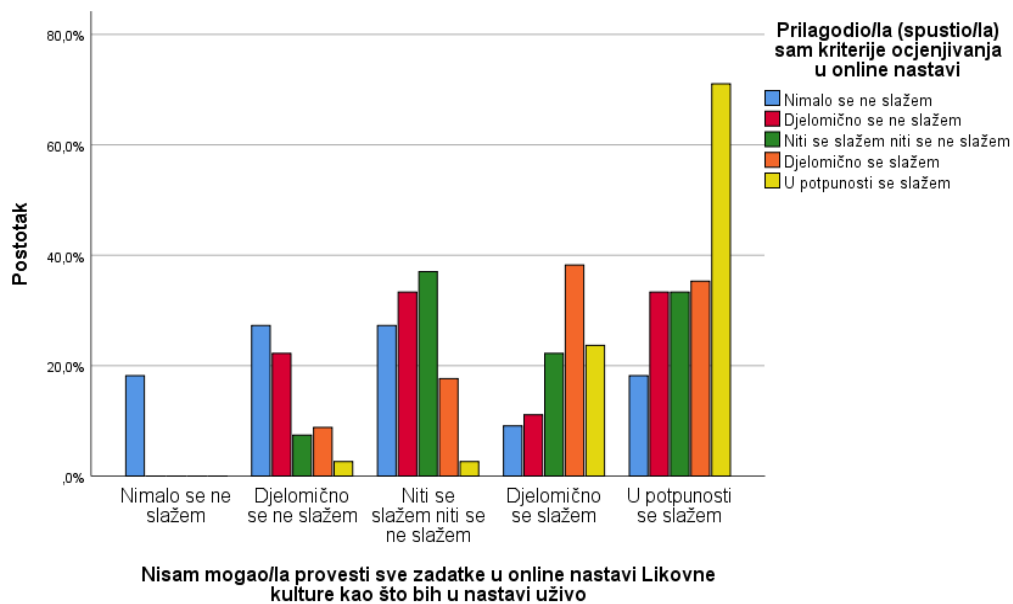
Tablica 13. Usporedba s tvrdnjom *komunikacija s učenicima za vrijeme online nastave bila je vrlo dobra (učenici su vrlo dobro razumjeli zadatke i uspješno ih izvršavali)*

U tablici 11 su uspoređeni odgovori tvrdnje A s odgovorima na tvrdnju *komunikacija s učenicima za vrijeme online nastave bila je vrlo dobra (učenici su vrlo dobro razumjeli zadatke i uspješno ih izvršavali)* koju ćemo nazvati tvrdnjom B. u skupini ispitanika koji su na tvrdnju A odgovorili nimalo se ne slažem, na tvrdnju B njih 2 (18,2%) odgovorilo je nimalo se ne slažem s tvrdnjom, jedan (9,1%) ispitanik odgovorio je djelomično se ne slažem, 2 (18,2%) odgovorilo je niti se slažem niti se ne slažem, 4 (36,4%) odgovorilo je djelomično se slažem, a njih 2 (18,2%) odgovorilo je u potpunosti se slažem. U skupini ispitanika koji su na tvrdnju A odgovorili djelomično se ne slažem, na tvrdnju B jedan (11,1%) ispitanik odgovorio je nimalo se ne slažem s tvrdnjom, njih 3 (33,3%) odgovorilo je niti se slažem niti se ne slažem, njih 3 (33,3%) odgovorilo je djelomično se slažem, a njih 2 (22,2%) odgovorilo je da se u potpunosti slaže s tvrdnjom. U skupini ispitanika koji su na tvrdnju A odgovorili niti se slažem niti se ne slažem, na tvrdnju B njih 10 (37,0%) je odgovorilo niti se slažem niti se ne slažem s tvrdnjom, njih 14 (51,9%) odgovorilo je djelomično se slažem, a njih 3 (11,1%) odgovorilo je u potpunosti se slažem s tvrdnjom. U skupini ispitanika koji su na tvrdnju A odgovorili djelomično se slažem, na tvrdnju B njih 3 (9,1%) odgovorilo je djelomično se ne slažem, njih 8 (24,2%) odgovorilo je niti se slažem niti se ne slažem, njih 19 (57,6%) odgovorilo je djelomično se slažem, a njih 3 (9,1%) odgovorilo je u potpunosti se slažem. U skupini ispitanika koji su na tvrdnju A odgovorili u potpunosti se slažem, na tvrdnju B njih 5 (13,2%) odgovorilo je djelomično se ne slažem s tvrdnjom, njih 9 (23,7%) odgovorilo je niti se slažem niti se ne

slažem, njih 15 (39,5) odgovorilo je djelomično se slažem, a njih 9 (23,7%) odgovorilo je u potpunosti se slažem s tvrdnjom.

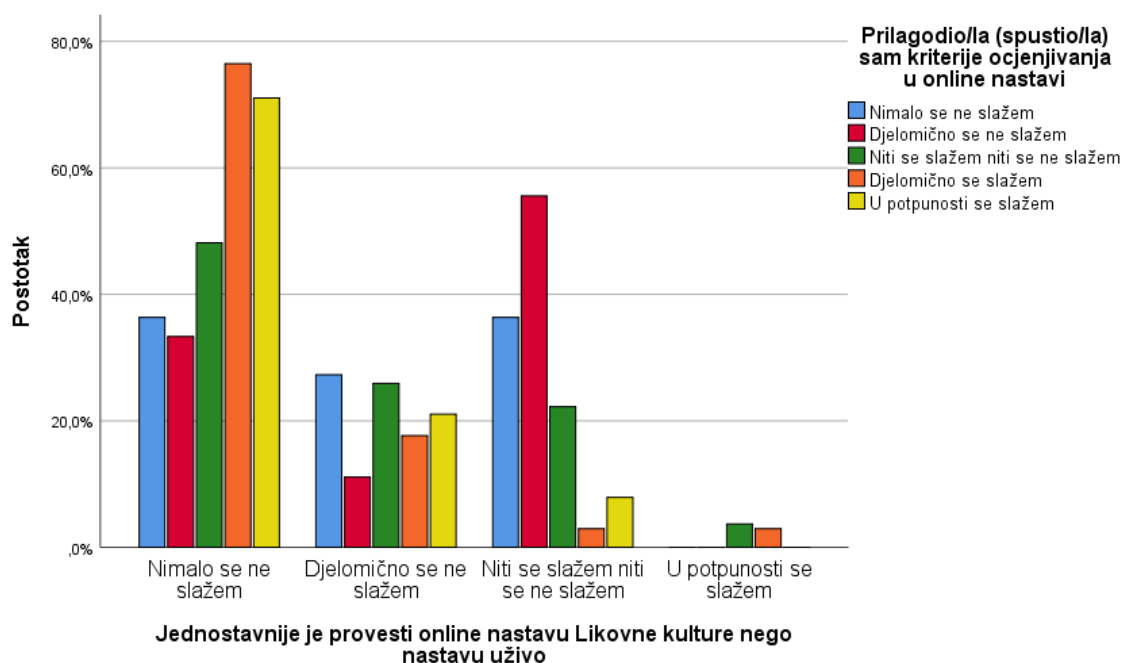
Tablica 14. Usporedba s tvrdnjom *nisam mogao/la provesti sve zadatke u online nastavi Likovne kulture kao što bih u nastavi uživo*

U tablici 12 su uspoređeni odgovori na tvrdnju A s odgovorima na tvrdnju *nisam mogao/la provesti sve zadatke u online nastavi Likovne kulture kao što bih u nastavi uživo* koju ćemo u daljnjem tekstu nazivati tvrdnja C. U skupini ispitanika koji su na tvrdnju A odgovorili nimalo se ne slažem, na tvrdnju C njih 2 (18,2%) odgovorilo je nimalo se ne slažem s tvrdnjom, njih 3 (27,3%) odgovorilo je djelomično se ne slažem, njih 3 (27,3%) odgovorilo je niti se slažem niti se ne slažem, jedan ispitanik (9,1%) odgovorio je da se djelomično slaže, a njih 2 (18,2%) odgovorilo je da se u potpunosti slaže s tvrdnjom. U skupini ispitanika koji su na tvrdnju A odgovorili djelomično se ne slažem, na tvrdnju C njih 2 (22,2%) odgovorilo je djelomično se ne slažem, njih troje (33,3%) odgovorilo je niti se slažem niti se ne slažem, jedan ispitanik (11,1%) odgovorio je da se djelomično slaže, a njih 3 (33,3%) odgovorilo je da se u potpunosti slaže s tvrdnjom. U skupini ispitanika koji su na tvrdnju A odgovorili niti se slažem niti se ne slažem, na tvrdnju C njih 2 (7,4%) je odgovorilo da se djelomično ne slaže s tvrdnjom, njih 10 (37,0%) odgovorilo je niti se slažem niti se ne slažem, njih 6 (22,2%) odgovorilo je djelomično se slažem, njih 9 (33,3%) odgovorilo je u potpunosti se slažem s tvrdnjom. U skupini ispitanika koji su na tvrdnju A odgovorili djelomično se slažem, na tvrdnju C njih 3 (8,8%) je odgovorilo

da se djelomično ne slaže s tvrdnjom, njih 6 (17,6%) odgovorilo je niti se slažem niti se ne slažem, njih 13 (38,2%) odgovorilo je djelomično se slažem, a njih 12 (35,3%) odgovorilo je u potpunosti se slažem s tvrdnjom. U skupini ispitanika koji su na tvrdnju A odgovorili u potpunosti se slažem, na tvrdnju C po jedan (2,6%) je ispitanik odgovorio djelomično se ne slažem i niti se slažem niti se ne slažem, njih 9 (23,7%) odgovorilo je djelomično se slažem, a njih 27 (71,1%) odgovorilo je da se u potpunosti slaže s tvrdnjom.

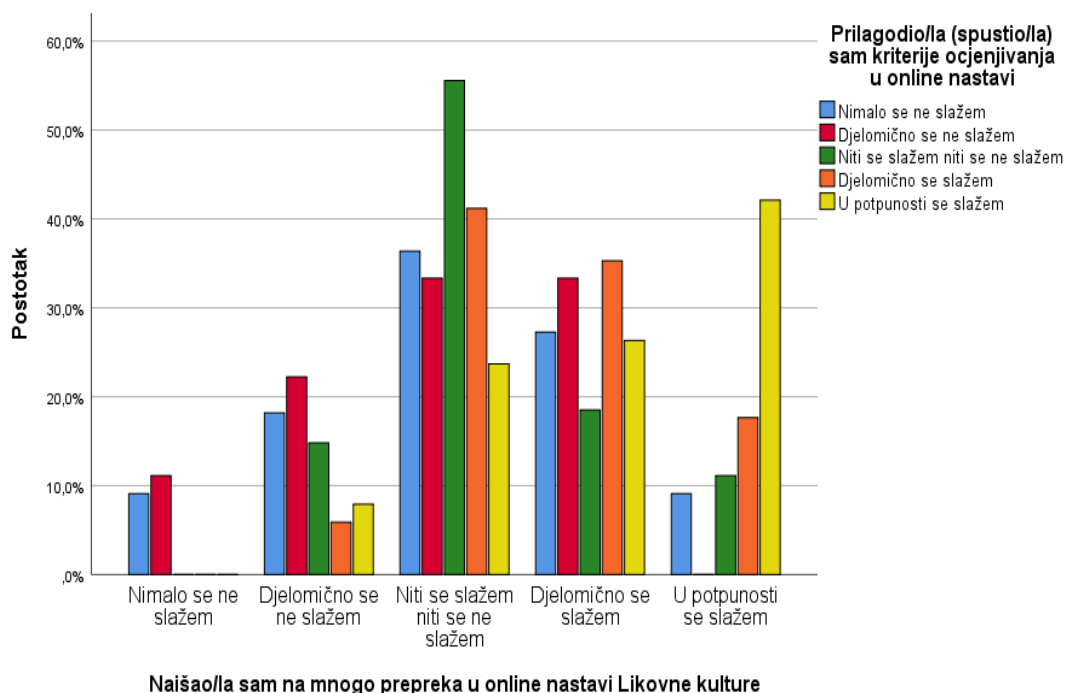
Tablica 15. Usporedba s tvrdnjom *jednostavnije je provesti online nastavu Likovne kulture nego nastavu uživo.*

U tablici 13 su uspoređeni odgovori na tvrdnju A s tvrdnjom *jednostavnije je provesti online nastavu Likovne kulture nego nastavu uživo* koju ćemo u nastavku zvati tvrdnja D. U skupini ispitanika koji su na tvrdnju A odgovorili nimalo se ne slažem, na tvrdnju D njih 4 (36,4%) odgovorilo je nimalo se ne slažem, njih 3 (27,3%) odgovorilo je djelomično se ne slažem, njih 4 (36,4%) odgovorilo je niti se slažem niti se ne slažem s tvrdnjom. U skupini ispitanika koji su na tvrdnju A odgovorili djelomično se ne slažem, na tvrdnju D 3 (33,3%) su ispitanika odgovorila nimalo se ne slažem, jedan (11,1%) ispitanik je odgovorio djelomično se ne slažem,

njih 5 (55,6%) odgovorilo je niti se slažem niti se ne slažem. U skupini ispitanika koji su na tvrdnju A odgovorili niti se slažem niti se ne slažem, na tvrdnju D njih je 13 (48,1%) odgovorilo nimalo se ne slažem, njih 7 (25,9%) odgovorilo je djelomično se ne slažem, njih 6 (22,2%) odgovorilo je niti se slažem niti se ne slažem, a jedan (3,7%) je ispitanik odgovorio u potpunosti se slažem. U skupini ispitanika koji su na tvrdnju A odgovorili djelomično se slažem, na tvrdnju D njih 26 (76,5%) odgovorilo je nimalo se ne slažem, njih 6 (17,6%) odgovorilo je djelomično se ne slažem, jedan (2,9%) je ispitanik odgovorio niti se slažem niti se ne slažem i jedan (2,9%) je ispitanik odgovorio da se u potpunosti slaže. U skupini ispitanika koji su na tvrdnju A odgovorili u potpunosti se slažem, na tvrdnju D njih 27 (71,1%) odgovorilo je nimalo se ne slažem, njih 8 (21,1%) odgovorilo je djelomično se ne slažem i njih 3 (7,9%) odgovorilo je niti se slažem niti se ne slažem.

Tablica 16. Usporedba s tvrdnjom *naišao/la sam na mnogo prepreka u online nastavi Likovne kulture*

U tablici 14 uspoređeni su odgovori na tvrdnju A s odgovorima na tvrdnju *naišao/la sam na mnogo prepreka u online nastavi Likovne kulture* koju ćemo u daljnjem tekstu zvati tvrdnja E. u skupini ispitanika koji su na tvrdnju A odgovorili nimalo se ne slažem, na tvrdnju E jedan (9,1%) je ispitanik odgovorio nimalo se ne slažem, njih 2 (18,2%) odgovorilo je djelomično se ne slažem, 4 (36,4%) ispitanika odgovorilo je niti se slažem niti se ne slažem s tvrdnjom, njih

3 (27,3%) odgovorilo je djelomično se slažem, a jedan (9,1%) je ispitanik odgovorio da se u potpunosti slaže s tvrdnjom. U skupini ispitanika koji su na tvrdnju A odgovorili djelomično se ne slažem, na tvrdnju E jedan (11,1%) je ispitanik odgovorio da se nimalo ne slaže s tvrdnjom, 2 (22,2%) ispitanika odgovorila su da se djelomično slažu s tvrdnjom, njih 3 (33,3%) odgovorilo je niti se slažem niti se ne slažem, 3 (33,3%) ispitanika je odgovorilo da se djelomično slaže s tvrdnjom. U skupini ispitanika koji su na tvrdnju A odgovorili niti se slažem niti se ne slažem, na tvrdnju E njih 4 (14,8%) odgovorilo je djelomično se ne slažem, njih 15 (55,6%) odgovorilo je niti se slažem niti se ne slažem s tvrdnjom, njih 5 (18,5%) odgovorilo je djelomično se slažem, a 3 (11,1%) ispitanika odgovorila su u potpunosti se slažem. U skupini ispitanika koji su na tvrdnju A odgovorili djelomično se slažem, na tvrdnju E 2 (5,9%) su ispitanika odgovorila djelomično se ne slažem s tvrdnjom, njih 14 (41,2%) odgovorilo je niti se slažem niti se ne slažem, njih 12 (35,3%) odgovorilo je djelomično se slažem, a njih 6 (17,6%) odgovorilo je da se u potpunosti slaže s tvrdnjom. U skupini ispitanika koji su na tvrdnju A odgovorili u potpunosti se slažem, na tvrdnju E njih 3 (7,9%) odgovorilo je da se djelomično slaže s tvrdnjom, njih 9 (23,7%) odgovorilo je da se niti slaže niti ne slaže, njih 10 (26,3%) odgovorilo je da se djelomično slaže, a 16 (42,1%) odgovorilo je da se u potpunosti slaže s tvrdnjom.

7. ZAKLJUČAK

U svijetu suvremenog obrazovanja, online nastava dobiva sve veći značaj. Analizirajući početke i razvoj ovog oblika nastave, istraživanje naglašava izazove, prednosti i ključne aspekte koji oblikuju iskustvo učitelja i učenika u virtualnoj učionici. Unatoč izazovima, online nastava općenito pa tako i nastava likovne kulture nudi niz pozitivnih aspekata. Osobito se ističe kao sredstvo poticanja razvoja kreativnosti kod učenika. Proces samostalnog učenja i istraživanja, podržan tehnološkim alatima, pruža jedinstvenu priliku za individualni izraz i eksperimentiranje. Ova sloboda izražavanja ključna je za poticanje autentičnosti i inovacija unutar likovnog stvaralaštva. Unatoč svim prednostima online nastave, ključna važnost kontakta licem u lice u učionici ne može se zanemariti. Nastava uživo omogućuje neposrednu interakciju, dijalog i razmjenu između učitelja i učenika. Ova dinamika potiče dublje razumijevanje umjetnosti, razvoj međuljudskih vještina i zajedničko stvaralaštvo, aspekata koji su ključni za potpuno oblikovanje likovne kulture.

Učiteljeva uloga u online nastavi likovne kulture ključna je za uspješan razvoj kreativnosti kod učenika. Aktivnosti prilagođene virtualnom okruženju, poticajni zadaci i dinamična komunikacija pružaju učiteljima mogućnost da potaknu maštovitost i razvoj umjetničkog izraza. Kontinuirana podrška i povratne informacije od strane učitelja igraju ključnu ulogu u poticanju samopouzdanja i kreativnog rasta učenika. I dok online nastava likovne kulture otvara vrata mnogim prilikama, ne možemo zanemariti i izazove koji se javljaju u ovom kontekstu. Nedostatak direktnog kontakta, tehnički problemi, nedovoljna izobrazba nastavnog osoblja za ovu vrstu nastave i ograničena interakcija mogu predstavljati prepreke. Stoga je važno kontinuirano analizirati ove izazove kako bi se unaprijedile strategije online nastave i očuvala kvaliteta obrazovanja u likovnoj kulturi.

U zaključku, online nastava likovne kulture predstavlja dinamično područje u razvoju. Integritet nastavnog procesa ovisi o ravnoteži između virtualnog i stvarnog, tehnologije i ljudske interakcije. Samo kroz pažljivo osmišljen pristup, učitelji mogu oblikovati prostor gdje se potiče kreativnost, razvija samostalnost, ali istovremeno čuva važnost kontakta licem u lice u formiranju bogatog i holističkog iskustva likovne kulture.

8. LITERATURA

- Batarelo Kokić, I., Car, S., Kolak, A. i sur. (2020). *Školovanje od kuće i nastava na daljinu u vrijeme HR –COVID-19*. Zagreb: Element.
- Bates, T. (2004). *Upravljanje tehnološkim promjenama: Strategije za voditelje visokih učilišta*. Zagreb/Lokve: CARNet/Benja.
- Brajčić, M., Kušcević, D., Grcić, J. (2012). *A child and a work of art*. *Školski vjesnik*, 61(1-2), 133-153. Dostupno na [link](#) (Posjećeno 10. kolovoza 2023.)
- Bognar, L. i Matijević, M. (2002). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Csikszentmihalyi, M. (2006). *Flow – očaravajuća obuzetost: psihologija optimalnog iskustva*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Ćukušić, M., Jadrić, M. (2012). *E-učenje: koncepti i primjena*. Zagreb: Školska knjiga.
- Huzjak, Miroslav. (2010). *Obrazovanje na distancu i e-učenje u likovnoj kulturi*. *Metodika* 20 Vol. 11, br. 1, 2010, str. 8-22. Dostupno na [link](#) (Posjećeno 10. kolovoza 2023.)
- Jump, J. (2021). *50 strategija za vašu online učionicu*. Zagreb: Naklada Kosinj.
- Koroman, Hani (2021). *Online nastava: izazovi suvremenog obrazovanja*. Diplomski rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- CARNET (2020). *Online sustavi za organizaciju i provođenje nastave na daljinu*. Dostupno na [link](#) (Posjećeno 14. kolovoza, 2023.)
- Preporuka Europskog parlamenta od 18. prosinca 2006. o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje objavljena u: L 394/14 en *Official Journal of the European Union* 30.12.2006.
- Jakšić, A., Mitrović, K., Ćurčić, J., Gračanin, D. (2021). *Tradicionalna VS. Onlajn nastava: prednosti i izazovi*. Dostupno na [link](#)
- Lasić, K. (2015). *Uloge nastavnika u tradicionalnoj i kvalitetnoj školi*. Dostupno na [link](#)
- Matijević, M., Topolovčan, T. (2017). *Multimedijska didaktika*. Zagreb: Školska knjiga: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Marcuš Logožar, Katarina. (2021). *Nastava na daljinu (online nastava) usmjerena na učenika*. Napredak 162 (3-4) 345-369. Dostupno na [link](#) (Posjećeno 13. kolovoza 2023.)

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2020). *Modeli i preporuke za rad u uvjetima povezanim s COVID-19*. Dostupno na [\[link\]\(https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Modeli%20i%20preporuke%20za%20provedbu%20nastave%20u%202020-2021%20\(29.8.2020\).pdf\)](https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Modeli%20i%20preporuke%20za%20provedbu%20nastave%20u%202020-2021%20(29.8.2020).pdf)

Grgurić, Nada i Jakubin, Marjan. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje: metodički priručnik*. Zagreb: Educa, Nakladno društvo.

Nikolić, R., Vuk, S. *Utjecaj novomedijske okoline na kreativnost kod učenika u nastavi likovne kulture od 5.- 8. razreda*. Akademija likovnih umjetnosti, Sveučilište u Zagrebu.

Perić, Branka. (2013). *Kreativnost u nastavi*. Dostupno na [link](#) (Posjećeno 13. kolovoza 2023.)

Spajić-Vrkaš, V., Kukoč, M., Bašić, S. (2001). *Interdisciplinarni rječnik : obrazovanje za ljudska prava i demokraciju*. Zagreb: Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO

SAŽETAK

U današnjem digitalnom dobu, tehnološki napredak promijenio je način na koji se obrazovanje pruža i doživljava. Online nastava samo je podvrsta nastave na daljinu koja se odvija već godinama na razne načine, no pojavom modernih tehnologija i interneta kvaliteta te nastave značajno se poboljšala. Pandemija koronavirusa uhvatila nas je nespremne, no što se tiče komunikacije na daljinu i alata potrebnih za nastavu na daljinu bili smo itekako spremni. Preostala nam je samo dobra organizacija. Kako je pandemija napredovala, napredovali su i sustavi i organizacija školstva. Online obrazovanje iziskuje neke potrebne vještine koje nisu svi posjedovali (računalna pismenost, snalaženje u posljednjem trenutku), ali kako je u ljudskoj prirodi potreba za prilagodbom i vještina prilagodbe oduvijek prisutna, tako smo svi s vremenom naviknuli na online nastavu i nastojali dobiti najbolje od nje.

Likovna kultura je nastavni predmet u kojemu je najizraženija potreba za kreativnošću. Najveći je izazov bio potaknuti kreativnost u online nastavi. S obzirom da sama online nastava iziskuje iz pojedinca da bude kreativan i da osmisli najbolja rješenja u situaciji, pred učenicima i učiteljima stavljen je veliki izazov koji je trebao biti savladan. Upravo taj izazov i iskustva koja su proizašla iz njega želimo ispitati u ovom diplomskom radu. U svrhu ovog diplomskog rada provedeno je istraživanje u kojemu smo ispitali učiteljice i učitelje o iskustvima u radu u online nastavi te njihova mišljenja o nastavi na daljinu, odnosno o online nastavi. Rezultati nam pokazuju različita iskustva koja se razlikuju dijelom zbog dobi ispitanika, a dijelom i zbog različitih preferencija u radu s učenicima.

Ovim radom zaključujemo da je svaka nastava onakva kakvom je učitelj/ica napravi. Našim trudom i zalaganjem za kvalitetu nastave činimo nastavu po mjeri učenika, bila ta nastava uživo ili u online okruženju. Svaka situacija pruža različite izazove, a na nama je da izvučemo najbolje iz tih izazova i iskoristimo ih u korist nas i naših učenika.

Ključne riječi: online nastava, koronavirus, likovna kultura, kreativnost, izazov

ABSTRACT

In today's digital age, technological progress has transformed the way education is delivered and experienced. Online learning is just a subtype of distance learning that has been taking place for years in various forms, but with the advent of modern technologies and the internet, the quality of such education has significantly improved. The coronavirus pandemic caught us off guard, but when it comes to remote communication and the tools needed for distance learning, we were well-prepared. All that remained was effective organization. As the pandemic progressed, education systems and organizations also evolved. Online education requires certain skills that not everyone possessed (computer literacy, adaptability in the last minute), but as the need for adaptation and adaptability skills has always been present in human nature, we all gradually became accustomed to online learning and extracted the best from it.

Art education is a subject where the need for creativity is most pronounced. Stimulating creativity in online learning proved to be a challenge. Given that online learning itself requires individuals to be creative and devise solutions to adapt to the situation, both students and teachers faced a challenge that they needed to overcome. It is precisely this challenge and the experiences that emerged from it that we want to explore in this thesis. Therefore, we conducted research in which we interviewed teachers about their experiences in online teaching and their opinions on distance learning or online education. The results show different experiences, partly due to the age of the participants and partly due to different work preferences.

In conclusion, we can say that every class is shaped by the teacher. Through our efforts and commitment to the quality of education, we tailor the lessons to the students, whether they are conducted in person or in an online environment. Every situation presents different challenges, and it is up to us to draw the best from these challenges and use them to our advantage and that of our students.

Keywords: online teaching, coronavirus, art education, creativity, challenge

POPIS TABLICA

Tablica 1. Prednosti i nedostaci alata za nastavu na daljinu	10
Tablica 2. Uzorak ispitanika.....	24
Tablica 3. Rezultati ankete	25
Tablica 4. odgovori na pitanje <i>koju platformu ste upotrebljavali za online nastavu Likovne kulture?</i>	28
Tablica 5. Korelacija dobi s odgovorima na tvrdnje	30
Tablica 6. Korelacija dobi ispitanika s godinama radnog staža	31
Tablica 7. Korelacija dobi ispitanika s tvrdnjom <i>online oblik nastave prikladan je za nastavu likovne kulture</i>	32
Tablica 8. Korelacija dobi ispitanika s tvrdnjom <i>online oblik nastave Likovne kulture smanjuje kvalitetu provedbe</i>	33
Tablica 9. Korelacija dobi ispitanika s tvrdnjom <i>naišao/la sam na mnogo prepreka u online nastavi Likovne kulture</i>	34
Tablica 10. usporedba s tvrdnjom <i>online oblik nastave prikladan je za nastavu Likovne kulture</i>	35
Tablica 11. Usporedba s tvrdnjom <i>online oblik nastave prikladan je za nastavu Likovne kulture</i>	36
Tablica 12. Usporedba s tvrdnjom <i>prilagodio/la (spustio/la) sam kriterije ocjenjivanja u online nastavi</i>	38
Tablica 13. Usporedba s tvrdnjom <i>komunikacija s učenicima za vrijeme online nastave bila je vrlo dobra (učenici su vrlo dobro razumjeli zadatke i uspješno ih izvršavali)</i>	39
Tablica 14. Usporedba s tvrdnjom <i>nisam mogao/la provesti sve zadatke u online nastavi Likovne kulture kao što bih u nastavi uživo</i>	40
Tablica 15. Usporedba s tvrdnjom <i>jednostavnije je provesti online nastavu Likovne kulture nego nastavu uživo.</i>	41
Tablica 16. Usporedba s tvrdnjom <i>naišao/la sam na mnogo prepreka u online nastavi Likovne kulture</i>	42

PRILOZI

Anketa Izazovi online nastave; Likovna kultura u virtualnoj učionici

1. Dob
 - a) do 35 godina
 - b) do 45 godina
 - c) više od 45 godina
2. Godine radnog staža
 - a) do 5 godina
 - b) 5-10 godina
 - c) 10-20 godina
 - d) više od 20 godina
3. Nastava Likovne kulture vrlo je važan predmet i trudim se da kod učenika potaknem zanimanje i kreativnost. *(na skali od 1 do 5 označite stupanj slaganja sa izjavom s tim da 1 označava Nimalo se ne slažem, 2 - Djelomično se ne slažem, 3 - Niti se slažem niti se ne slažem, 4 - Djelomično se slažem, 5 - U potpunosti se slažem)*
4. Koju platformu ste upotrebljavali za online nastavu Likovne kulture?
5. Platforma koju sam upotrebljavao/la prikladna je za nastavu likovne kulture. (odgovor na skali od 1 – 5)
6. Online oblik nastave prikladan je za nastavu Likovne kulture. (odgovor na skali od 1-5)
7. Zahtjevnije je organizirati online nastavu Likovne kulture nego nastavu uživo. (odgovor na skali od 1-5)
8. Online nastava likovne kulture ostala je zanemarena zbog količine obaveza iz ostalih predmeta. (odgovor na skali od 1-5)
9. Online oblik nastave Likovne kulture smanjuje kvalitetu provedbe. (odgovor na skali od 1-5)
10. Komunikacija s učenicima za vrijeme online nastave bila je vrlo dobra (učenici su vrlo dobro razumjeli zadatke i uspješno ih izvršavali). (odgovor na skali od 1-5)
11. Učenici kvalitetnije odrađuju zadatke kod kuće nego na nastavi uživo. (odgovor na skali od 1-5)
12. Prilagodio/la (spustio/la) sam kriterije ocjenjivanja u online nastavi. (odgovor na skali od 1-5)
13. Nisam mogao/la provesti sve zadatke u online nastavi Likovne kulture kao što bih u nastavi uživo. (odgovor na skali od 1-5)

14. Naišao/la sam na mnogo prepreka u online nastavi Likovne kulture. (odgovor na skali od 1-5)
15. U odnosu na ostale predmete online nastavu Likovne kulture bilo je mnogo teže provesti. (odgovor na skali od 1-5)
16. Jednostavnije je provesti online nastavu Likovne kulture nego nastavu uživo. (odgovor na skali od 1-5)
17. Online nastava Likovne kulture mogla bi zamijeniti nastavu uživo. (odgovor na skali od 1-5)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Martha Kuřov, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce magistric primarnog obrazovanja, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 12. 12. 2023.

Potpis M. Kuřov

**Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)**

Student/ica: Marta Kurtov

Naslov rada: Izazovi online nastave; likovna kultura
u virtualnoj učionici

Znanstveno područje i polje: Študentske znanosti, pedagogija

Vrsta rada: diplomski rad

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
izv. prof. dr. sc. Marija Brajčić

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
doc. dr. sc. Dubravka Kušćević
Mia Mujajica

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 12.12.2023.

Potpis studenta/studentice: M. Kurtov

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.